

In dit nummer:

- 419 Het groeiproces van Gideon
G. Bronsveld
- 420 Vragen en antwoorden (2)
M.H.T. Biewenga
- 422 De kerk van China
P.J. van Kampen
- 424 Gezang 262: 'Op, waakt op! (2)
Johan Klein
- 426 Zorg voor de zwakken
H. Algra
- 429 De hartslag van al het leven
J.M. Mudde
- 431 Tussen nee en oké
J. Westerkamp-Stegeman

Opbouw

Tot opbouw van het gereformeerde leven

Gezin als bedrijf?

en onderhoudt het zicht op normen en waarden in het sociale verkeer. Binnen gezinnen worden nieuwe generaties opgevoed, waardoor mede de basis wordt gelegd voor het toekomstig consumptiegedrag en het potentieel aan werknemers en ondernemers.

Verzakelijking

Kenmerkend voor gezinnen en gezinszorg is de onderlinge liefde. Het gezin is gebaseerd op het huwelijk (echtelijke liefde) en voortplanting (ouderliefde). Mensen trouwen gewoonlijk uit liefde en niet om er rijker van te worden. Kinderen zijn naar bijbels gezichtspunt een zegen en niet bedoeld als investering (b.v. met het oog op de ouderdom). Ouders zorgen voor hun kinderen (en omgekeerd) zonder dat daar een onmiddellijke

leving, ook voor het economisch leven. De Bond Moeder CAO heeft dus in zekere zin gelijk: zorgarbeid in gezinnen is van onschatbare waarde. Aan de economische waardering van die zorg schort het nog wel eens. Zo wordt de zorg voor een groep kinderen in onze samenleving ongeveer op hetzelfde niveau gewaardeerd als het passen op een terrein met geparkeerde auto's. Meer waardering voor gezinsarbeid is dan ook noodzakelijk. Door de waardering voor gezinszorg uit te drukken in een 'salaris' voor de gezinsverzorger (meestal de moeder), dreigt echter verzakelijking van de gezinsverhoudingen. Huwelijk en gezin worden opgevat als (duurzaam) contract tussen individuele gezinsleden en de moeder wordt een betaalde gezinsmanager.

Versterking gezin

Met het oog op versterking van de gemeenschapszin in gezinnen en in de samenleving verdient een meer structurele benadering van zorgarbeid in gezinnen steun. Zo kan de kinderbijslag worden verhoogd, waarbij rekening wordt gehouden met gestegen kosten van zorg in gezinnen (o.a. onderwijsbijdragen). Ook kan de voetoverheveling in de inkomstenbelasting worden omgebouwd tot een vergoeding voor onbetaalde verantwoordelijkheden (zorg, opvoeding). Een dergelijke ondersteuning door de overheid doet meer recht aan de eigen aard en verantwoordelijkheid van gezinnen, dan salariëring van de gezinsverzorger. Het laatste voorstel kleurt uiteindelijk gezinnen: geven en dienen moeten voldoende gecompenseerd worden door ontvangen en nemen. Daardoor wordt de bijdrage van gezinnen aan het sociaal kapitaal in de samenleving – waarop de Bond Moeder CAO haar voorstel mede baseert – niet versterkt, maar juist afgebroken.

J.W. Dollekamp, Nunspeet

Het wordt hoog tijd dat elke moeder betaald wordt voor de gezinsverzorging. Ze produceert tenslotte de nieuwe generatie, zorgt voor sociale veiligheid en heeft dus economische waarde. Dat vindt de Bond Moeder CAO die begin dit jaar is opgericht. De gezinsverzorger (m/v) van de kruisvereniging verdient immers ook geld voor zijn/haar werk, dus waarom de moeder niet? Een door de overheid te verstrekken salaris voor de moeder die de kinderen opvoedt, is volgens de bond een blijk van waardering. Maar wordt met dit voorstel om een 'zorgloon' te introduceren recht gedaan aan verzorger en gezin?

Economie en gezin

Dat gezinnen een belangrijke rol spelen in het economisch leven staat buiten kijf. Zo bepalen de ontwikkelingen binnen gezinnen, de waarden en prioriteiten die daarbinnen worden gesteld, veel van de belangrijkste economische trends. Daarmee is de rol van gezinnen in het economisch leven echter niet uitputtend beschreven. Terecht wijst de Bond Moeder CAO erop dat gezinnen ook een belangrijke bijdrage leveren aan het 'sociaal kapitaal' van de samenleving. Het gezin vormt de leden van de samenleving

tegenprestatie tegenover staat. Er wordt binnen het gezin niet in klinke munt gekocht en verkocht. In de uitoefening van het gezag over hun kinderen zullen ouders hun eigen belang niet vooropstellen, maar zich veeleer opofferen voor hun kinderen. Goede ouders geven hun kinderen wat zij nodig hebben en onthouden ze wat niet goed voor ze is. Dit is niet alleen een hooggestemd ideaal, maar een voorwaarde voor een gezonde ontwikkeling van de samen-

Veertiendaagse uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Redactie

Drs. H. Algra
Ds. J. Bouma
A. Hartkamp
Drs. P.J. van Kampen
J.J. Lakerveld
Ds. J.M. Mudde
Ds. K. Muller
Ds. W. Smouter
J. Westerkamp-Stegeman

Adres van de redactie

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen.
Telefoon: 0513-653620
Telefax: 0513-653632.
E-mail adres: kmuller@noord.bart.nl

Alle kopij dient uiterlijk dinsdags, in de week voorafgaande aan de week waarin Opbouw zal verschijnen, bij de redactie binnen te zijn.

Kerknieuws/Onder andere(n)

A. Hartkamp,
Groenord 92,
2401 AG Alphen aan den Rijn.
Telef./telefax 0172-445872.
E-mail adres: abhart@pi.net

Abonnementen en ledenadministratie

M. van Veelen-Vreugdenhil
Administratie Opbouw
Hunze 16
2911 EH Nieuwerkerk aan den IJssel
Tel. 0180-320205.
Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging

Aanmelding door overschrijving van min. f 25,- contributie op bovenstaand gironummer.

Abonnementen

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementenprijs

Bij vooruitbetaling te voldoen.
f 68,- per jaar of f 38,- per half jaar.
Voor studenten f 34,- per jaar.
Buitenland f 112,- per jaar of f 124,- per luchtpost. Chequekosten buitenland: f 15,-.

Advertenties

Tarief: 68 ct. per mm. bij 45 mm. breed (excl. 17,5% BTW).
Advertenties inzenden tot woensdag 8.30 uur, anderhalve week vóór verschijningsdatum. Familieberichten uiterlijk vrijdagmorgen, in de week voor verschijning. Advertenties en familieberichten rechtstreeks naar Nedag, t.a.v. het bedrijfsbureau.

Technische realisatie

Nedag Grafisch bedrijf b.v.,
postbus 208, 3770 AE Barneveld,
tel. 0342-411741, fax 0342-411641.

Druk

'Steenbergen', Zeist.

Opbouw wordt gedrukt op gerecycled papier.

Dit tijdschrift wordt ten behoeve van iedereen, die niet op de gebruikelijke manier kan lezen, uitgegeven op geluidscassette en/of in braille of grootletter. Informatie en opgave: CBB, Christelijke Bibliotheek voor Blinden en Slechtienden, Postbus 131, 3850 AC Ermelo, tel. 0341-551014.

ISSN 0030-3356

Kalender

van Ned. Geref. bijeenkomsten van meer dan plaatselijk belang.
Opgave: telefoon 0513-653620; telefax: 0513-653632; E-mail: kmuller@noord.bart.nl

- 12 november Najaarsvergadering St. Emeritaatsvoorziening (SEV) te Utrecht; 19.30 uur; info: 0341-553694
7 maart '98 Opening Landelijke Vergadering 1998
18 april Landelijke Ontmoetingsdag te Barneveld; info en stands: J.A.D. Schenkel, 038-3320128

Rectificatie

In het artikel van G. Bronsveld (vr. 22, pag. 399) is een slordige fout geslopen: tussen het bombardement op Coventry en dat op Dresden zit niet een periode van een week, maar van vier jaar.

Ontvangen boeken

Irene Baron-Janssen
Sanne's ontdekking
(meisjesboek 12-16 jaar)
106 blz., f 14,75
ISBN 9033625385
Uitg. De Banier, Utrecht

J.P. Verhoogt, S. Griffioen, R. Fernhout (red.),
Vinden en zoeken: Het bijzondere van de Vrije Universiteit
176 blz., f 34,90
ISBN 9024292948
Uitg. Kok, Kampen

Jildert de Boer,
Zicht op het Koninkrijk der hemelen;
Het toepassen van kennis over de geestelijke wereld
123 blz., f 18,95
ISBN 9080383619
Uitg. Verdieping en aansporing, Harderwijk

Dr. Samuel Pfeifer en dr. Wolfgang J. Bittner,
Een gezonde geest in een gezond lichaam;
Alternatieve geneeswijzen, psyche en geloof
90 blz., f 22,50
ISBN 9050307914
Uitg. J.J. Groen en Zoon, Heerenveen

Dr. Ir. J. v.d. Graaf e.a.,
De Leuenbereg Konkordie;
gewikt en gewogen
90 blz., f 12,50
Uitg. Geref. Bond in de Ned. Herv. Kerk
Bestellen bij: Maassluis Drukkerij, Postbus 51, 3220 AB Hellevoetsluis; of door overmaking van f 12,50 op postbanknummer 93301 t.n.v. de Waarheidsvriend te Maassluis

Anne van Golen,
Eenzame strijd
(Dagboekfragmenten van christen-homofiel)
108 blz., f 19,90
ISBN 9029715340
Uitg. Kok Voorhoeve, Kampen

Dick Baarsen,
Bekijk het van de andere kant
125 blz., f 17,50
ISBN 9029714360
Uitg. Kok Voorhoeve, Kampen

Opbouw-regiocorrespondenten

- Regio Amsterdam-Haarlem: J. Koster, Corn. Dirkszlaan 133, 1141 XZ Monnikendam, tel. 0299-651882
- Regio Den Haag: A. Hartkamp, Groenord 92, 2401 AG Alphen aan den Rijn, tel. 0172-445872; E-mail: abhart@pi.net
- Regio Noord-Nederland: E. Kole-Mollema, Kemphaanstraat 33, 8446 GS Heerenveen, tel. 0513-624478
- Regio Utrecht: F. Vonk, Rietland 9, 3621 GZ Breukelen, tel. 0346-263460

Het groeiproces van Gideon

Richteren 6

G. Bronsveld, Ede

De Here ziet in de onzekere Gideon een dappere held schuilgaan, zoals een beeldhouwer in het ongevormde marmer reeds een kunstwerk aanwezig ziet. Met zorg gaat Hij met Gideon aan de slag. Dat vormingsproces draagt lessen voor ons leven in deze wereld met zich mee.

Gods geduld

Allereerst zien we het geduld en de tact van de Here. In de wijnpersbak zegt Hij tegen Gideon dat hij een dappere held is, en geeft Hij hem de opdracht om de strijd aan te binden tegen Midian. Dit wil Gideon pas geloven als hij zeker weet dat deze bode de Here zelf is. De Here gaat daar op in, en door met vuur uit de hemel Gideons offer te verteren, bewijst Hij wie Hij is. God komt tegemoet aan Gideons onzekerheid en twijfel. En dat wil Hij ook doen bij ons. Onze onzekerheid om met Hem op weg te gaan, is voor Hem geen belemmering. Hij neemt ons inclusief onze vragen serieus, en gaat tegelijk doelgericht verder.

De afgoden

De eerste taak die Gideon moet uitvoeren is het uitroeien van de vruchtbaarheidsafgoden die een vernietigende invloed hebben op de kinderen van de Here. Het altaar en de gewijde paal van Baäl die de tuin staan van zijn vader moeten worden vernietigd. Eigenlijk is er sinds toen vergeleken met nu niet veel veranderd. De goden van toen zijn ten diepste niet veranderd, omdat de mens niet is veranderd. De goden vandaag in Nederland zijn een volle portemonnee, commerciële TV-stations, een comfortabel huis en goede vakanties – en dat alles overgoten met een saus van religieus besef. Dit zijn de ingrediënten voor geluk. En die afgoden dringen zich ook op in het midden van de kinderen van Gods volk. De god van de vruchtbaarheid en de god van de welvaart zijn twee takken van dezelfde boom.

Gideon durft die paal en dat altaar niet goed te verwijderen. En daarom doet

hij het maar 's nachts. Maar dat is niet erg, het gaat er om dát hij het doet. Zo zet de Here de volgende stap in het proces van zijn vorming. Ook wij vinden het moeilijk om de afgoden van onze tijd weg te bannen uit ons leven. Er was een broeder die vertelde: 'Uiteindelijk heb ik mijn aandelen verkocht, ik kon de onrust van de zich steeds wijzigende koersen niet aan'. Als aandelen tot zonde verleiden moeten ze worden uitgerukt. Niet de vakanties, niet ons huis, niet onze bankrekening geven ons een gelukkig hart. De Here zelf wil vanuit Zijn bron geluk geven.

Midian

Nu de eerste vijand is uitgeschakeld, ontstaat er ruimte om de tweede aan te pakken. Dat zijn de kwaadaardige Midianieten die het land plunderen. Doordat Israël de Baäl vereerde had God Zijn bescherming van Zijn volk afgetrokken, en was Israël kwetsbaar geworden voor de vijand. Hun vertrouwen op wereldse krachten als de vruchtbaarheidsgoden, maakte hen veel kwetsbaarder voor andere wereldse krachten, de Midianieten. Dat werkt vandaag nog zo. Wie teveel waarde hecht aan zijn huis, vakantie, portemonnee en noem maar op, wordt veel kwetsbaarder voor andere krachten als hebzucht, jaloezie, overdreven bezorgdheid voor eigen bezit. Het zijn even zo vele vijandige machten die het op Gods volk voorzien hebben.

Gideon blaast op de hoorn om de stammen op te wekken tot de strijd. En de stammen staan op, en sluiten zich bij Gideon aan. En wat is het goed om ook in de gemeente samen op te trekken in de strijd. Dat we niet in ons een-tje worstelen met eierzucht, met jaloezie, met frustraties omdat bijv. ons inkomen terugloopt. En het gaat niet alleen om bezit. Het kan ook zijn dat we oorlog moeten voeren tegen de invloed van moedeloosheid of lauwheid. De ontdekking dat ook anderen die strijd voeren verdrijft de eenzaamheid in die strijd. Durven we daarin kwetsbaar te zijn? Durven we elkaar te steunen in die strijd die we persoonlijk zo moeilijk vinden? Samen vormt de gemeente het leger dat de Here op pad stuurt. Zo mobiliseert Gideon het volk van God en groeit steeds verder naar

het beeld van de 'dappere held' dat God voor ogen staat.

Eigen onzekerheid

De derde vijand die Gideon tenslotte tegemoet moet treden is de moeilijkste. Het zijn de zwakheden van zijn eigen karakter. En dat geldt misschien ook voor ons. We hebben de moed gehad om de verlangens van de wereld af te wijzen, en we hebben de moed gehad om met onze medebroeders en zusters op te trekken in de strijd door onszelf kwetsbaar op te stellen. Maar toch blijft er iets haperen. Er is geen overgave van honderd procent.

Dat leidt naar de geschiedenis van de schapevacht die Gideon uitlegt op het gras. Er zijn christenen die dit zien als

Liefdevolle vorming naar het beeld van Jezus Christus

een teken van groot geloof. Maar is dat wel zo? De reden waarom Gideon het hier doet, is niet zozeer een teken van geloof, als wel van twijfel. Hij wist precies wat zijn opdracht was, maar de moed zakt hem nu in de schoenen. Hij heeft nog steeds iets van de man in de wijnpersbak, en daarom heeft hij behoefte aan versterking van zijn geloofsvertrouwen.

Wat is het dan een troost als we zien hoe de Here Gideon daarin opnieuw tegemoet komt. De vacht wordt eerst bedauwd en blijft daarna droog. Zo leidt de Here hem door zijn onzekerheid heen.

Zo vormt de Here Gideon steeds verder, zodat hij de leider wordt die straks de grote overwinning zal behalen op Midian. Zo is de Here aan het werk. Geeft leiding in drie fasen: eerst het vernietigen van afgoden, vervolgens het gezamenlijk optrekken, en tenslotte leidt Hij geduldig maar beslist door onzekerheid en twijfel heen. Zo is Hij bezig met het vormingsproces. Zo is Hij bezig, ook met ons. Liefdevolle vorming naar het beeld van Jezus Christus.

Vragen en antwoorden (2)

M.H.T. Biewenga, Emmeloord

In het vorige artikel heb ik geprobeerd een beeld te geven van een ontwikkeling die zich in onze tijd heeft voorgedaan. Als kern daarvan heb ik genoemd de verschuiving in het beeld van de Here Jezus: in de beleving van velen (niet alleen van randkerkelijken, maar ook van overtuigde gelovigen!) is het belangrijkste niet meer, zoals vroeger, dat Hij de Middelaar is die God en mens verzoent, maar dat Hij die machtige Vriend is die met je meegaat, en bij wie je met alles terecht kunt.

Daar zitten nogal wat gevolgen aan vast. Want nu komt er een heleboel in beweging. In dit artikel wil ik proberen een en ander een beetje in kaart te brengen, zoals ik het meen waar te nemen. Overigens is bij veel van het hieronder aange- stipte een soort kip-en-ei-discussie mogelijk: wat was er éérder, wat is oorzaak en wat is gevolg. Die discussie interesseert me niet zoveel; waar het mij om gaat is dat naar mijn overtuiging heel veel dingen met elkaar samenhangen en juist in hun onderlinge samenhang moeten worden gezien.

God de Vader

Vroeger was het vooral de heiligheid van God die in de beleving van veel mensen de dominante trek was in het beeld van God. De Here is heilig, Hij is ongenaakbaar; en bijgevolg is er een geweldig grote afstand tussen God en mens. Een afstand die van ons uit ook niet te overbruggen is. Het is voor ons onmogelijk om in de nabijheid te verkeren van deze heilige God. Als mens moet je deze onmogelijkheid leren erkennen en ook als schuld belijden. Je moet je zondestaat en je onheiligheid diep inleven. Pas dan komt de weg vrij om door de Middelaar Jezus Christus tot God te naderen, en door Hem in genade te worden aangenomen. Maar ook dan nog blijft dat diepe besef van eigen onwaardigheid en onheiligheid voor het aangezicht van de Here.

Hoe is dat vandaag? Nu, naar mijn indruk – u merkt: ik probeer me steeds voorzichtig uit te drukken; dat is niet maar voor de vorm, maar dat is hartelijk gemeend! – naar mijn indruk worden weliswaar dezelfde woorden als vroeger nog steeds gebruikt (in sommige kerken bijvoorbeeld in de geritualiseerde schuldbelijdenis in de liturgie op zondagmorgen), maar is intussen de werkelijke beleving die aan die woorden beantwoordt veelal weggesleten. Zeker, er zijn uitzonderingen, maar de meeste mensen beleven vandaag de relatie met God (de Vader) niet meer als één van grote afstand ten gevolge van onze zondigheid die niet kan bestaan in het vuur van Zijn heiligheid. Integendeel, het belangrijkste woord om die relatie met God te omschrijven is nu iets heel anders, namelijk: liefde!

En dan zijn het met name woorden van de apostel Johannes die vandaag benadrukt worden: *"God is liefde"*, en: *"De volmaakte liefde drijft de vrees uit; want de vrees houdt verband met straf, en wie vreest is niet volmaakt in de liefde"* (1 Johannes 4:16,18). Meer dan vroeger herkennen wij in dergelijke Schriftwoorden het wezenlijke van wie de Here God is voor ons.

Het geloof

Ook het geloof zelf verandert van kleur. Waar vroeger het woord "gehoorzaamheid" kon gelden als een omschrijving van waar het ten diepste om ging in het geloof, daar is dat vandaag echt anders; zeker: "gehoorzaamheid" hoort óók bij het geloof, het heeft daar een eigen, legitieme plaats in – maar het hoort niet meer tot de woorden die we gebruiken om de kern van onze relatie met de Here onze God te omschrijven; in die kern is het vervangen – behalve door het hierboven al genoemde woord "liefde" – door: "vertrouwen".

En dat past dan weer precies bij die in het vorige artikel beschreven verschuiving; want als de Here Jezus voor jou meer Vriend is dan Middelaar, dan is het alleen maar logisch dat je de relatie met Hem niet beleeft in termen van gehoorzaamheid, maar van vertrouwen. Een vriend vertrouwt je immers; dat is één van de meest wezenlijke kenmerken van een vriend: dat je hem door en door kunt vertrouwen. Gehoorzaamheid daarentegen hoort

thuis in een andere sfeer: die van heer en knecht, van hoog en laag, van de afstand tussen God en mens.

Ook voor deze verandering geldt dat we haar herkennen in bepaalde bijbelteksten, die in onze tijd meer nadruk krijgen dan vroeger. Ik noem er één, Johannes 15:15, waar Jezus tegen Zijn discipelen zegt: *"Ik noem u niet meer slaven, want de slaaf weet niet wat zijn heer doet; maar u heb ik vrienden genoemd"*.

De bijbel

Direct daarbij aansluitend: wanneer het woord "vertrouwen" in de relatie tussen God en mens een grotere rol gaat spelen dan het woord "gehoorzaamheid", zal er onvermijdelijk ook een verandering komen in de manier van omgaan met de bijbel; een liefdesbrief vraagt nu eenmaal om een andere leeshouding dan een koninklijk bevel, of een wetscodex. En zo gaan mensen zoeken in hun bijbel; niet meer, zoals vroeger, om daar de bouwstenen te vinden voor een Gereformeerde dogmatiek of ethiek, maar

*Een liefdesbrief
vraagt om een
andere
leeshouding dan
een koninklijk
bevel*

om daarin de stem te horen van hun hemelse Vader, die vandaag Zijn woord van liefde spreekt tot kleine mensjes op aarde.

Zó lezen wij – de meeste mensen – vandaag de bijbel.

Ik voeg daar nog iets aan toe; het is namelijk geen wonder dat op termijn dan ook de vraag opkomt naar een nieuwe Schriftbeschouwing – let wel: een vraag die pas achteraf gesteld wordt; éérst is er de praktijk van een nieuwe manier van omgaan met de bijbel; pas later gaat die praktijk vragen om een theoretische doordenking en onderbouwing.

De Heilige Geest

Op het moment waarop de Here Jezus in de beleving van de mensen meer Vriend wordt dan Middelaar, ver-

andert ook de rol en de plaats van de Heilige Geest. Vroeger werd alle nadruk erop gelegd dat Hij de Geest is van Christus. Voor een typerend voorbeeld verwijs ik naar het klassieke Doopformulier, met daarin die centrale zinnen over de Heilige Geest: "dat Hij in ons wonen en ons tot leden van Christus heiligen wil. Hij toch eigent ons toe wat wij in Christus hebben" – alle nadruk valt op de Here Jezus. In onze tijd wordt de Geest meer in Zijn eigenheid en zelfstandigheid ervaren. Om zo te zeggen: waar Christus een Vriend is geworden die er altijd voor je is, daar is de Heilige Geest niet meer nodig om je bij Hem te brengen; en dus wordt ook de Geest een soort Vriend van de gelovige, met wie je bijvoorbeeld elke ochtend kunt overleggen over je dagprogramma.

Keerzijde van deze ontwikkeling is dat de leer van de Drieëenheid in onze tijd niet erg in trek is. Sommige mensen zijn dan nog wel bereid een zekere welwillendheid ervoor op te brengen, op grond van de ouderdom ervan, maar voor de beleving van het geloof speelt de Drieëenheid nauwelijks nog een rol. Dat is ook goed te begrijpen: als het immers waar is dat bij God de Vader het woord "liefde" hoort, als God de Zoon een Vriend voor je is en God de Heilige Geest eigenlijk ook, dan is het onderscheid tussen Vader, Zoon en Geest zó klein geworden, dat je daar nauwelijks nog een voorstelling van kunt maken. En waar je vroeger dogmatisch op je vingers getikt zou zijn als je de werken van de onderscheiden Personen van de Drieëenheid door elkaar heen liet lopen, daar doen we datzelfde vandaag met grote onbekommerdheid.

De kerk

Ook de rol van de kerk blijft niet dezelfde; in het vorige artikel heb ik dat al even aangestipt. Als Jezus meer Vriend wordt dan Middelaar, wordt de functie van de kerk als uitdeler van het eeuwig heil minder belangrijk. Waarom zou je immers een zo goede Vriend alleen binnen het raam van de kerk kunnen ontmoeten? Wat hebben andere mensen feitelijk te maken met een relatie die jij hebt met jouw Vriend?

Het effect van deze verschuiving blijkt met name als het gaat om het kerkbezoek. Terwijl de kerk vroeger het bijwonen van de diensten min of meer kon afdwingen door te verwijzen naar de ermee verbonden sancties in de eeuwigheid, daar zal in onze tijd de

kerk aan mensen een andere reden moeten bieden om naar de diensten te komen. Waar immers de liefde van God Zijn heiligheid heeft afgelost, en waar het vertrouwen op God de plaats heeft ingenomen van de gehoorzaamheid aan Hem, daar verbaast het niet dat mensen zich niet meer door dwang laten bewegen om naar de kerk te gaan. Als ze gaan, dan doen ze dat niet omdat dat móét, maar omdat ze de ervaring hebben opgedaan dat datgene wat in de kerk

Waarom zou je jouw Vriend Jezus alleen in de kerk kunnen ontmoeten?

gebeurt de moeite waard is; en dat dan met name omdat het op de een of andere manier lukt om een brug te slaan tussen wat er in de kerk gebeurt en wat ze dagelijks meemaken in hun gewone leven in deze wereld.

Het Avondmaal

Tenslotte – om nu niet meer te noemen – verandert ook de beleving van het Avondmaal. De klassiek-Gereformeerde wijze van Avondmaal-viering wordt gekenmerkt door een grote mate van plechtigheid, passend bij een beleving van de relatie met God die vooral in het teken staat van de heiligheid van God. En daar sluit dan als vanzelf ook de beleving van het sacrament bij aan; niet voor niets spreken we in onze traditie over "het heilig Avondmaal".

Het is niet toevallig dat er juist in onze tijd gevraagd wordt naar andere vormen van viering van het Avondmaal. Vormen waarin meer dan vroeger ruimte is zowel voor de concrete ervaring van de nabijheid van God, als ook voor de deelname van kinderen aan de viering. Aan beide behoeften lijken vieringen in kleinere kring beter tegemoet te komen dan de meer massale, plechtige vieringen zoals wij die in de regel gewend zijn.

Aanpassing

Ik vat samen. We leven als kerk met het Evangelie van Gods liefde in een wereld waarin de openheid voor dat Evangelie steeds minder geworden is. Of – laat ik het nauwkeuriger zeggen: voor dat Evangelie in de vorm waarin het ons het meest vertrouwd is; dié

openheid, die ruimte is niet zo groot meer in onze wereld.

En niet alleen dat wij in zo'n wereld leven, maar wij maken er ook zelf deel van uit. Zoals gezegd: ook wij zijn moderne mensen.

En dus komt ons kerkelijk leven in de spanning terecht: op welke punten mag je je aanpassen aan de veranderde tijd, en op welke punten is iedere aanpassing absoluut verboden? De ene mens en de ene gemeente gaan in de beantwoording van dit soort vragen een andere weg dan de andere mens en de andere gemeente. Het maakt in verband daarmee ook heel wat uit in wat voor omgeving je woont. Dat is ook één van de oorzaken voor de verschillen binnen ons kerkverband: als je immers kerk wilt zijn in de wereld waarin je leeft, en de volstrekte uniformiteit niet je hoogste doel is, dan wordt het onvermijdelijk dat er juist op deze punten verschillen ontstaan tussen gemeenten die zich in soms behoorlijk verschillende leefwerelden geroepen weten om aan het Evangelie gestalte te geven.

De vraag is natuurlijk: hoe moet je dat nu allemaal beoordelen? Immers: beschrijven wat je om je heen ziet gebeuren is één ding, maar daar een beoordeling van geven: dat is nog weer heel wat anders. Toch zal dat op een bepaalde manier wel moeten. Hierboven staat: Aanpassing. Voor alle duidelijkheid: ik bedoel daarmee dus niet die vorm van aanpassing die neerkomt op een opgeven van de boodschap van de kerk, een volledige assimilatie van de kerk in de wereld. Dat zou zowel voor de kerk als voor de wereld een niet te aanvaarden verlies betekenen. Nee, bij aanpassing denk ik niet aan assimilatie, maar aan accommodatie: zoals de lens in je oog zich aanpast al naar gelang je iets wilt zien dat dichtbij of juist ver weg is. Aanpassing: Paulus deed het al: hij werd de Joden een Jood, en de Grieken een Griek.

Maar de vraag blijft: hoever kun je daarin gaan? Want er zijn natuurlijk wel grenzen...

Daarover wil ik nog iets proberen te zeggen in een laatste artikel.

De kerk van China

2. Wat kunnen we van Chinese christenen leren?

P.J. van Kampen, Ede

Einde vorig jaar heb ik twee weken in Hong Kong en Beijing (Peking) doorgebracht. Tijdens dat verblijf heb ik met een aantal leiders of leden van christelijke gemeenschappen contact gehad. Mijn persoonlijke contacten zijn voornamelijk met leden van de Huiskerk-beweging geweest, de vanouds vervolgde groeperingen die desondanks veruit de grootste groei meegevoelt hebben. Zij hebben stellig hun zwakheden, vele zelfs; toch kan men vooral uit hun ervaringen diverse lessen trekken.

a. Gods kracht en onze zwakheid

De eerste les is dat we moeten opmerken dat God er écht is! Hoe valt anders te verklaren dat de Christelijke beweging na vijftig jaar van geestelijk isolement überhaupt nog bestaat? Continue discriminatie, heftige aanvallen, verbeterde pogingen om hen "gelijk te schakelen" en (in zeker een aantal gevallen) gruwelijke onderdrukking zijn de samenvatting van een halve eeuw Chinese Kerkgeschiedenis. Maar na die halve eeuw is de Christenheid in dit land niet alleen staande gebleven, maar minstens veertig keer zo groot geworden als in 1949 het geval was! In China worden 's zondags de bijeenkomsten door méér gelovigen bezocht dan in heel West-Europa bij elkaar...

Die spectaculaire groei is niet alleen sociologisch te verklaren, of psychologisch, of af te doen met verwijzing naar inderdaad doorzettende bevolkingsgroei. Eén ding is helder: Westers geld en westerse hulpverlening (van theologische of andere aard) hebben dit niet teweeg gebracht! "Gods werk kan nooit gestuit worden door het kwaad", is het antwoord dat een van de al genoemde "China-watchers" op de vraag had wat hij geestelijk van de situatie van de Chinese christenen geleerd had. "Dat God een enorme Kerk heeft gebouwd op de puinhopen van de Culturele Revolutie is het grootste verhaal van opwekking in de twintigste eeuw! Hij nam het meest kwade dat Mao, of de

Duivel, de Kerk kon aandoen en vormde het om tot werktuigen voor opwekking. Het doet je beseffen dat je als Christen staat aan de kant die niet kan verliezen." 1) Een ander valt hem bij: "De Chinese Kerk heeft me geleerd dat God vaak op bovennatuurlijke wijze ingrijpt. Vroeger dacht ik dat God niet al te vaak ingreep en dat Christelijk leven inhield dat je die realiteit aanvaardde en desondanks Hem leerde loven. Maar in China geeft God zo vaak antwoord op gebed, op de meest gedurfde gebeden, dat ik voortdurend leer in alles te vragen dat Hij ook echt zal ingrijpen. De Chinese Kerk heeft me dat geleerd."

b. De "weg van het kruis"

Ten tweede leren we dat Christus' woord over de navolging van zijn "Weg van het Kruis" serieus genomen moet worden. "Leven en dood van de martelaren uit de jaren '50 en '60 hebben rijke vrucht gedragen. Het lijden van velen in meer recente tijd is een getuigenis van de liefde van Christus." 2) Kennelijk mede door het feit dat zoveel individuele Christenen bereid waren om voor hun geloof te sterven, is de Chinese Kerk als zodanig niet gestorven! (Dat is ook de titel van een uitstekend, zij het al weer wat ouder, boek, geschreven door Mary Wang, De Chinese Kerk die niet zal sterven.) 3) Christenen in het Westen hebben de vraag van het lijden vaak niet zo diep onder ogen durven zien. (Het lijden, voor alle goede verstaan, dat je in navolging van de Heer bewust op je neemt. Niet het lijden van "elk huisje heeft zijn kruisje". maar het lijden van Christus' kruis opnemen en achter Hem aan dragen, terwijl je dat kruis in principe ook niet op kan nemen en je eigen weg gaan.) De vraag van lijden omwille van je geloof staat vaak ver bij onze beleving vandaan - in China echter heeft men die vraag wel moeten doordenken en er een praktisch antwoord op moeten geven. En dat is ook gebeurd, met vallen en opstaan.

c. Terug naar de basis

Chinese Christenen, zeker de leden van de Huisgemeenten (maar niet alleen zij) hebben ervaren dat zij alleen staande konden blijven, als ze

dicht bij het Woord van God bleven en dichtbij de centrale noties uit dat Woord.

De noodzaak van bekering en wedergeboorte. De noodzaak om als geestelijke mensen in het leven te staan, shuling, geestelijk, te zijn. De noodzaak om het Woord te overdenken en zich ook in gebed tot God te wenden. De noodzaak om te geloven dat er méér is dan deze materiële en zichtbare wereld om ons heen. Dat God Zelf er is - Vader, Zoon en Heilige Geest en een "beloner is van wie hem ernstig zoeken". De noodzaak om te geloven in het bestaan van engelen én in het bestaan van geestelijke machten van kwaad, ontwrichting en afval, tegenstanders van de heilige en almachtige God. Besef dat keuzes van ons verwacht worden: in allerlei situaties duikt de vraag op: waar staan we zelf?

Chinese Christenen zijn zelden rijk, vaker nog: verpletterend arm! Toch hebben ze, juist in het niet-hebben der dingen, zich vaak heel andere prioriteiten gesteld dan mensen in de rijke Buitenwereld. Men is "rijk in God". (Lukas 12:21)

Men is zich de macht en de majesteit van God erg bewust! In hun midden zijn genezingen en wonderen klaarblijkelijk een en andermaal voorgekomen. Op het uitgestrekte platteland, maar ook in de immense steden heeft God geregeld bijzonder antwoord gegeven! Velen hebben daar ook om leren bidden, geleerd daarop te durven vertrouwen. Wonderen en tekenen (met name genezing en bevrijding van boze machten) zijn té vaak gemeld dan dat men er aan kan twijfelen dat ze zijn voorgekomen, kennelijk veelvuldig. 4)

d. De mogelijkheid van vreugde

Een van de andere deskundigen, iemand met jarenlange ervaring in China, merkt op: "Ik ben elke keer weer verbaasd hoe mensen die zoveel geleden, hebben zoveel vreugde kunnen bezitten! Dat is me in twintig jaar studie van de Chinese Kerk het meest opgevallen. In alle pijn, verlies en verdrukking (van een aard die ik alleen me maar kan indenken, want ik heb dat zelf nooit zo aan den lijve meegevoelt) ervaren ze God nog steeds als een liefhebbende Metgezel. Mijn

geloof ontleent daar kracht aan en dus zeg ik: 'Ik ben zo blij dat God zo groot is dat mensen die alles kwijt zijn, wanneer ze Hem vinden, kunnen zeggen: Kennis van Hem is het verlies van alle dingen waard.'" 1)

e. Elkaar bijstaan

Men heeft ook geleerd elkaar praktisch bij te staan en voor de kinderen van gevangenen of van rondtrekkende predikers zorg te dragen. Ik heb er persoonlijk indrukwekkende voorbeelden van vernomen: waar een vrouw bijna vijftien jaar in gevangenschap verkeerde, werden haar twee kinderen al die tijd opgevangen en opgevoed door medegelovigen. Niet door familie, want de man en schoonmoeder waren meteen voor het vuurpeloton geëindigd en de overige familieleden zaten straffen uit van vier tot tien jaar - het gezinsleven was diepgaand ontwricht, maar anderen namen de taak vanzelsprekend over. Stel je voor: kinderen van vier en een half jaar, zijn achttien en vijftien jaar, als je hen weer ziet! De onderlinge trouw en loyaliteit ten opzichte van elkaar zijn sterk, gegroeid in decennia van gezamenlijk leven tot eer van God. Er is aandacht geweest voor geloofsoverdracht aan de volgende generatie, aan het uitleven van het geloof.

Men heeft niet geïnvesteerd in programma's, maar in mensen.

f. Geloven zonder Bijbel

We kunnen de Bijbel brengen bij mensen die hem niet bezitten, maar wij van onze kant kunnen ook leren van hen hoe je er dan mee om moet gaan! Daarvan een paar voorbeelden. Of ze voor het hele land kenmerkend zijn weet ik niet. China is immers zo immens groot, dat men zich moet hielden voor generalisaties.

Een gesprekspartner vertelde over een "geheim christen" die hij op een van zijn reizen op het Vasteland ontmoet had. Deze inmiddels gestorven man had een heel hoge positie bekleed in de Communistische Partij! Hij had, al in de periode voor 1949, een Bijbel gekregen van een predikant. Die had gezegd: "Lees dit boek elke dag" en eraan toegevoegd een bekende uitspraak van de Amerikaanse evangelist Moody: "Het lezen van dit boek zal je weerhouden te zondigen, of zonde zal je weerhouden dit boek te lezen! Lees dit boek elke dag!" Hij wilde wel, maar het viel hem niet mee dat te doen. Al probeerde hij het ook steeds, het lukte hem niet. Hij

kwam in zijn loopbaan dicht bij Mao te staan, reisde met hem mee naar Moskou, in de jaren '50, en glipte daar een Russisch-Orthodoxe Kerk binnen. Hij merkte hoe visuëel het geloof daar beleefd werd, met ikonen.

Ook kwam hij soms in Centraal-Azië, met zijn voornamelijk islamitische bevolking en zag hoe lichamelijk het geloof beleefd werd. Men moest bij het gebed zich voor Allah buigen, neerwerpen, handen en voeten wassen. Hij dacht: "Dat heb ik nodig! Het is veel te gevaarlijk om hier een Bijbel op zak te hebben." Daarom nam hij twee stenen, een ruwe en een gladde steen. Op de eerste, ruwe, steen schreef hij: "Ik ben slechts stof en as". Op de andere schreef hij: "Ik zal voor eeuwig met Christus regeren!" In die tijd waarin hij mee moest werken aan de formulering van nieuwe wetgeving, merkte hij hoe ongebreideld optimistisch men was over de nieuwe Chinese mens! Ieder zou een volmaakt mens worden, volmaakt in dienstbetoon aan de samenleving. Zelf was hij echter van mening dat mensen van nature hebzuchtig zijn, en gemakzuchtig. Het zou niet meevallen hen om te vormen tot het volstrekte altruïsme dat het Communistisch systeem wenste.

Hij beseftte dat met een vals mensbeeld voor ogen men van China een grote Chaos zou kunnen maken (wat ook gebeurd is). Hij zag dat alles al op een vroeg moment aankomen; door z'n ruwe steen werd hij voor al te groot optimisme behoed. Toen ook hij in de tijd van de Culturele Revolutie door Rode Gardisten werd opgepakt, er ook tegen hem bijeenkomsten kwamen waarin men hem van van alles beschuldigde, had hij zijn gladde steen op zak. "Ik had mijn hand in mijn zak en hield steeds de gladde steen in mijn hand! Ik weigerde die ontmenselijkende en ontgoochelende ervaring te aanvaarden; mijn leven lag niet in Mao's hand, maar in Gods hand." De toekomst bij Christus, tot in alle eeuwigheid, was in die onzegbaar moeilijke tijd voor hem tastbaar door het aanraken van die gladde steen. Zijn idee was: de waarheid is niet alleen iets in je denken, het is iets dat in je handpalm kan liggen! "Geef me een Bijbel", zei hij. "Heel goed, maar ik heb ook iets tastbaars nodig!" En dat had hij, in de vorm van twee stenen... Hij en talloze anderen zijn geïsoleerd geweest, van andere gelovigen afgesneden, in binnen- en buitenland, en toch hebben ze vaak opmerkelijk zuiver het geloof

bewaard, eraan vastgehouden. In een tijd dat men vaak geen eigen Bijbel bezat, of maar een klein stukje, waren er toch manieren om Gods aanwezigheid te beseffen, zich aan Hem vast te klampen. Ze hadden de tekst zo te zeggen "in hun handpalm" gegrift.

Zo wist mijn gesprekspartner van een andere Huiskerkleider die mensen die net tot geloof gekomen waren de volgende opdracht gaf: "Ga naar de rivier of beek en raap er vijf gladde stenen op, net als David vroeger!" Op elk van die stenen schreef hij dan vijf Bijbelteksten en hij zei hun: "Draag die stenen altijd bij je, je hele leven lang!"

Dat is een manier van omgaan met het geloof die wij niet zo kennen. Draag het woord met je om, leef eruit, overpeins het dag en nacht. Laat het door je heen gaan. Heb, zo nodig, ook visuele herinneringen bij je, in je handpalm.

Noten

1. "What's next for China's Church in 1997? Compass Direct. 24 januari 1997. p.12.
2. Tony Lambert. *The Resurrection of the Chinese Church*. Hodder & Stoughton. Londen. 1991. p.267.
3. Mary Wang/Gwen & Edward England. *The Chinese Church that will not die*. Hodder & Stoughton. Londen. 1971.
4. Deng Zhaoming. "Miracles or Misguided Faith. Stories of Healing in China." In *Areopagus. A living Encounter with Today's Religious World*. Hongkong. Advent 1993. pp.27-31. De vele getuigenissen die voor een groot deel van het Chinese platteland komen, worden meestal nogal kritisch besproken of ronduit ontkend door leiders van de Drie-Zelf-Kerk. Met naam en toenaam staat een aantal genezingen en één "dodenopwekking" geregistreerd. De indruk wordt gewekt dat de geclaimde gevallen in principe vertifieerbaar zijn.

N.a.v. Pieter van Kampen. *De Kerk van China. Het Mandaat van de Hemel*. Kok-Voorhoeve. Kampen. 1997.

Gezang 262: 'Op, waakt op!' (2)

Johan Klein, Rijswijk

Twee weken geleden maakten we kennis met de donkere achtergrond waartegen dit uitbundige lied is ontstaan. Philipp Nicolai, die met zijn scherpe pen de Calvinisten bestreed en de Lutherse avondmaalsleer verdedigde, beleefde tijdens een pestepidemie een periode van bezinning en geestelijke inkeer. Hij schreef een boekje waarin hij de overlevenden van de ramp bemoedigde met het vooruitzicht op het eeuwige leven.

Koning en koningin

Tussen allerlei prozateksten treffen we in dit boekje, dat in 1599 verscheen, een tweetal liedteksten met melodie aan. Al eerder had Nicolai twee liedteksten in het licht gegeven. Het eerste was een strijdlied tegen de Calvinisten met de voor ons niet zo vleiende titel: *Mag ich Unglück nicht widerstahn?*, het tweede een bewerking van Psalm 42: *So wünsch ich nun ein' gute Nacht*. Geen van deze beide liederen vond de weg naar een kerkelijke gezangenbundel, maar de twee koralen die Nicolai na de pestepidemie publiceerde, zijn tot de bekendste in de schatkist van de kerk der eeuwen gaan behoren. Ze worden wel „de koning en de koningin van de evangelische kerkliederen” genoemd. De „koning” is *Wachet auf, ruft uns die Stimme*, de „koningin” *Wie schön leuchtet der Morgenstern*. Het laatste lied, in het Liedboek gezang 157 (*Hoe helder staat de Morgenster*), besprak ik twee weken geleden in het voorbijgaan. Deze keer wil ik de schijnwerpers richten op de „koning”, in het Liedboek gezang 262: „Op, waakt op!” zo klinkt het luid. Neemt u het lied er even bij?

De bruidsmeisjes

Dit lied richt de schijnwerpers op de Koning, de Bruidegom van de gemeente, die onverwacht aan de hemel verschijnt. Met een krachtig hoornsignaal, hoorbaar in melodie en tekst (beide zijn door Nicolai gecomponeerd), worden de bruidsmeisjes (in Nicolai's tekst heten ze „jonkvrouwen”) uit hun slaap wakker geschud. De wachters op de muren (een vage verwijzing naar Jes. 21:11, 12) blazen het réveil. Wie zijn die wachters, die volgens Nicolai „zeer hoog op de tinnen” staan

(ook dat maakt hij, in de 2e regel, hoorbaar met een reeks hoge noten; de vertaling heeft het niet overgenomen)? Het zijn de predikers die onze aandacht richten op de komst van Christus en onze verwachtingen hoog gespannen houden.¹⁾ Zij geven niet „het volle pond” aan onze verwachtingspatronen en problemen van vandaag, maar leggen „een eeuwig gewicht van heerlijkheid” in de weegschaal. Zulke predikers zijn zeldzaam; we zouden maar moeilijk aan ze kunnen wennen.

Soms betrap ik mezelf op de gedachte: *Kòmt de Heer Jezus wel ooit terug?* Hoe lang draait de aarde al niet vruchteloos haar baantjes rond de zon; wordt ze ooit uit haar cirkelgang bevrijd? De Heer Jezus zat zelf ook met een „probleem” wat zijn terugkomst betreft, maar een heel ander probleem dan waar wij mee zitten. Hij vroeg zich niet af of God zijn grote beloften wel zou waarmaken (Luk. 18:7, 8): „Zou God dan geen recht doen aan wie zijn uitverkoren en dag en nacht tot Hem roepen? Zou Hij hen laten wachten? Neem van Mij aan: Hij zál ze recht doen en vlug ook. *Maar zal de Mensenzoon bij zijn komst wel geloof op aarde vinden?*” Met andere woorden: zijn er straks nog gelovigen die dag en nacht naar Hem uitkijken en om zijn terugkomst bidden? Of hebben ze zich bij het „horizontale” neergelegd en liggen ze nu zelf horizontaal? Jezus heeft onze verwachting van zijn terugkomst strak willen spannen door tot in het laatste Bijbelboek toe „Ik kom spoedig” te zeggen – maar Hij heeft ons er ook op voorbereid dat het voor ons gevoel wel eens heel erg lang zou kunnen gaan duren. Zó lang zelfs, dat ook de wijze bruidsmeisjes er niet onafgebroken de ogen bij kunnen openhouden. In de gelijkenis van Mat. 25:1-13 slapen álle meisjes in. Maar sommigen hebben de olie van de verwachting bij de hand, zodat ze elk ogenblik hun lichtje weer kunnen aansteken. De andere meisjes denken: „Dat zien we dan wel.” Zij hebben geen gebeden in hun bagage.

De bruid springt op

Bij deze gelijkenis schreef Philipp Nicolai dit koraal.

*Wohlauf, der Bräutigam kömmt,
steht auf, die Lampen nehmt!
Halleluja!*

*Macht euch bereit
zu der Hochzeit,
ihr müsset ihm entgegengehn!*

In strofe 2 heeft hij het niet meer over de bruidsmeisjes, maar over de bruid: Sion. Met „Sion” wordt hier de gemeente van Christus, de Kerk, bedoeld. Ook zij is ingedommeld, maar bij het roepen van de wachters springt ze pijlsnel op haar voeten en holt ze haar Bruidegom tegemoet. Ze reageert duidelijk vlotter dan de bruid uit het Hooglied (5:2-7), die haar kloppende vriend aan de deur laat staan, bang dat haar make-up weer in de war zal raken; als ze hem daarna gaat zoeken, is hij verdwenen. Wij mogen ons best eens afvragen: wachten wij op Jezus, of laten wij Hem wachten?

De bruid in het lied van Nicolai laat haar Vriend geen seconde wachten. Ze ziet haar Licht, haar Ster opgaan. Daar verschijnt Hij aan de hemel: „sterk in genade, machtig in waarheid” zingt Nicolai naar Joh. 1:17; de vertaling heeft: „in waarheid sterk, in liefde teder.” Dit is de Bruidegom uit Ef. 5:25, die zichzelf voor zijn bruid heeft geofferd, zodat ze nu „zonder vlek of rimpel” vóór Hem staat: wat zou ze zich nog om haar make-up bekommeren? Hijzelf is haar Kroon, haar schitterendste sieraad (de vertaling heeft hier „Heiland, 's aardrijks kroon”: ten onrechte – Jezus is hier de kroon van zijn gemeente, daar gaat het in dit lied over). Hier wordt de bruiloft bezongen tussen het Lam (want Hij kocht haar met zijn bloed) en zijn Kerk uit Openb. 19:6-9. Er is niet zwoels in dit lied, omdat het beeldgebruik zuiver bijbels is gehouden: bruidegom en bruid zijn beeld voor Christus en zijn gemeente. Daarom is dit lied in de Ned. Geref. gezangenselectie opgenomen, terwijl dat andere koraal van Nicolai (157) daarbuiten bleef vanwege het onzuivere, onbijbelse beeldgebruik: de vrome christenziel als bruid van Christus. Met gezang 262 kunnen we ons verlangen naar de Koning van de Kerk levend houden: olie om ons lampje, ieder voor zich, mee te vullen.

Het nieuwste avondmaal

Bij een bruiloft hoort een bruiloftsmaal. Dat duurde in het oude oosten geen paar uur, maar zeven dagen: men wist wat feestvieren was. De eerste keer dat ik de *Matthäuspasion* beluisterde, werd ik het diepst getroffen door de passage waarin de bariton Jezus' woorden uit mat. 26:29 zingt: „Waarlijk, Ik zeg u: Ik zal van nu aan niet meer van deze vrucht van de wijnstok drinken, tot die

dag dat Ik haar met u *nieuw* zal drinken in het Koninkrijk van mijn Vader." Wat een verlangen spreekt er uit die woorden! *Al tweeduizend jaar hunkert onze Heer naar het moment dat Hij met zijn discipelen, met ons, Avondmaal zal vieren in het Koninkrijk van zijn Vader.* Dat wordt een heel ander Avondmaal dan wij nú gewend zijn. Dan schuifelen we niet naar voren om onder een drukkende (voor sommigen beklemmende) stilte een blokje brood en een slokje wijn tot ons te nemen, een bijbelfragment te lezen, een lied te zingen en dan zo onopvallend mogelijk onze plaats weer op te zoeken. Onze plaats zal aan de tafel zijn, aan de *maaltijd*, zoals toen Jezus het Avondmaal instelde: een *gemeenschapsmaaltijd*. Als ik aan het Koninkrijk van God denk, komt dat beeld mij het vaakst voor ogen: een lange, feestelijke tafel, waar je niet zit als alleenstaande of gehuwde, maar waar je je vaste plek hebt en je volstrekt thuisvoelt bij de mensen om je heen omdat je je samen met hen thuisvoelt bij de Gastheer. Voor drukkende stilte is er geen plaats: wel voor tafelgesprekken (*gemeenschap* noemt de Bijbel dat) – tafelgesprekken met elkaar en met de Gastheer die met zijn gekwetste handen zelf het brood breekt en de bekers vult. Eerlijk gezegd let ik bij dat „visioen” zelden op wat er op tafel staat (schalen vol vruchten, denk ik: cholesterol-arme uitbundigheid), maar mijn ogen gaan heen en weer van de Gastheer naar de andere gasten die, terwijl ze de nieuwe wijn drinken, niet over de nieuwste misstanden, maar over de (nieuwste) Heer(lijkheden) praten.

Aan het slot van zijn 2e strofe laat Nicolai het Avondmaal met de Bruidgom plaatsvinden in een „Freudensaal”, een *vreugdenzaal*. Als u de Duitse tekst van dit lied (en van de Nederlandse vertaling geldt dat ook) op uw p.c. regel voor regel zou „centreren”, dan zou u zien dat alle drie de strofen de vorm van een avondmaalsbeker vertonen. Niet zo’n rechte beker als waar wij uit drinken, maar een fraaigevormde kelk met een steel en een voet. Vandaar die korte regels middenin het koraal, die door Händel zijn overgenomen in zijn *Messiah* in het machtige Hallelujah-koor. Ook het andere koraal van Nicolai (gez. 157) vertoont de vorm van een avondmaalskelk: een met een smallere steel. Op die melodie berijmde ik indertijd het Lied van de Bruiloft des Lams uit Openb. 19:6-9, dat uitloopt op het bruiloftsmaal voor de genodigden.³⁾ In deze symboliek weerspiegelt zich Nicolai’s levensstrijd: zijn vurige ijver

voor de Lutherse avondmaalsmystiek, waarbij Jezus lichamelijk in brood en wijn aanwezig is. In het drinken uit de avondmaalskelk proeft de vrome christenziel bij uitstek de zoetheid van haar Geliefde Held. In lied 157 ligt die mystiek er stroopdik bovenop; in lied 262 ontbreekt ze, en door dit lied in de vorm van een beker af te drukken (een suggestie voor een volgend gezangboek) kan het ons helpen onze gedachten op het nieuwe Avondmaal met de Heiland te richten, waar we allen uit één beker drinken en één voor één door Jezus worden aangesproken.

In het koor

Er is nog een ander beeld, dat bijna even vaak bij me opdoemt wanneer ik aan het Koninkrijk van God denk. Ik zie mezelf staan in een immens groot koor rondom de troon van God en van het Lam. Ik weet het: het is geen bijster origineel „visioen”. Het is de hartewens van een kind dat zingend is opgegroeid en telkens met spijt ontdekt dat „ze al weer uitgezongen zijn”. Voor anderen vormt het juist een schrikbeeld: „eeuwig zingen”, alsof we op de nieuwe aarde niets anders om handen zullen hebben! Aan het slot van mijn Maranatha-serie eerder dit jaar in dit blad schreef ik dan ook: „Er rolt straks een complete nieuwe maatschappij van stal. Er wacht ons een enorme uitdaging: mééregeren met Koning Jezus. Er zal eindeloos veel gezongen worden op de nieuwe aarde – (maar) tussen de bedrijven door.”⁴⁾ Toch kan ik juist naar dat gezang voor de troon intens verlangen. Niet meer eencoupletje of een paar coupletjes tussendoor, maar voluit, ongeremd en *samen met alle heiligen* (gez. 299). Mijn stem voegt zich dan bij de stemmen van de christenen van de Chinese huisgemeenten, met wie ik zolang op een afstand heb mogen meeleven. Bij de stemmen van de christenen in Rusland, van wie ik zoveel heb geleerd en die zo mooi, zo recht uit het hart en zo ongeforceerd kunnen zingen. Bij de stemmen van die broers die ik met beloftevolle bijbelteksten heb mogen bemoedigen. En, hoop ik vurig, bij de stem van dat vroegere logeetje, dat steeds minder van de Here en zijn dienst wil weten en in deze wereld verdwaald dreigt te raken, maar voor wie ik elke week bid. Wordt dan de keel nog dichtgesnoerd door verdriet om wie er niet zijn⁴⁾. Of lost dat verdriet op in de verbazing en verrukking om wie er wél zijn? Vooral de verrukking om die Ene, die ik leerde kennen in de Hof van Gethsemané en met Wie ik nu mag opwandelen in de Tuin van Eden? Alle dankbaarheid

breekt door, breekt los in het ene lied na het andere. „Eén koor van mensen- en engelenstem”, dicht Nicolai in de laatste strofe. Daar zijn ook die engelen bij die mij mijn leven lang beschermd hebben en al die merkwaardige toevallige ontmoetingen voor me ensceneerden. Ik mag met ze meezingen. En met die zuster die „niet van zingen houdt” en nu van pure vreugde opeens niet meer kan ophouden. En met die broeder met zijn „stem om cokes te kloppen”, die zijn oren niet gelooft nu hij zichzelf hoort zingen als een engel:

*Geen oog heeft ooit begroet,
geen hart heeft ooit vermoed
zulk een vreugde.*

Lofverheffing

Nicolai’s lied eindigt in pure lofverheffing. Ik had bijna geschreven: in pure tongentaal, ware het niet dat het te herkennen is als een mengelmoes van Latijn en Duits: twee talen die Nicolai volkomen beheerste. Een mengvorm die in middeleeuwse geestelijke liedjes nog helemaal niet vreemd was en kennelijk ook op de valreep met de 18e eeuw nog wel werd toegepast:

*Wir singen froh:
Io, io,
ewig in dulci júbilo!*

Het Evangelisches Kirchengesangbuch (E.K.G.) heeft dit extatische en tegelijk naïeve slot gekuist en er keurig Duits (-Hebreeuws) van gemaakt: *Des jauchzen wir / und singen dir / das Halleluja für und für*. Van mij had het niet gehoeven: een wat vlakke vertolking van een jubelende tong. Een klein mondje Latijn (en Hebreeuws) in de kerk mag best. Ook in lied 157 zijn er een paar Latijnse bloemetjes verduist (in het Abgesang van de 3e strofe).

Als we voor de troon van God staan, spelen taalproblemen geen rol meer. Babel is dan voorbij en gebabbel wordt er niet meer gehoord. Lofprijzing is er aan de orde van de dag: eeuw na eeuw na eeuw na eeuw na eeuw na eeuw.

Open stad

Zijn onze voeten daar vastgeklonken voor de troon? Nee, we wonen in een Stad die ons op geen enkele manier beknelt of gevangen houdt. De poorten staan er dag en nacht open: we zullen in- en uitgaan en genieten van de *ganse* nieuwe schepping. Die open poorten lokken ons om telkens weer naar binnen te wandelen: *Von zwölf Perlen sind die Pforten* zingt Nicolai in regel 4 van de 3e strofe. (in de originele tekst). Hier verwijst hij naar de beschrijving van het nieuwe Jeruzalem in Openbaring 21:21.

Dit voorjaar was ik met een logeetje (dat me graag een evangelische boekhandel binnentrekt) in het Teylers-museum in Haarlem. Daar bekeken we een aantal edelstenen waarmee volgens Johannes visioen de fundamenten van het nieuwe Jeruzalem versierd zullen zijn: lazursteen, smaragd, topaas, beril, chrysopraas, amethyst. Pas toen kon ik me een beetje een voorstelling vormen van de kleurigheid van de Stad die uit de hemel op aarde zal neerdalen. *Laten wij onze fantasie prikkelen door zulke visioenen en beelden uit de Bijbel?* Gereformeerden (en niet alleen zij) hebben, als het om het Koninkrijk van God gaat, het voorstellingsvermogen van een mol en zij menen dat dat het meest juiste is. Waarom put de Bijbel zich dan zo uit in het aanreiken van beelden? Aan ons niet besteed? Is dat misschien een van de oorzaken dat het verlangen naar een nieuwe aarde onder ons slechts flauw aanwezig is? *Kijk in uw Bijbel, schouw in Gods toekomst!* Maar toch: „Kein Aug hat je gespürt“ zingt Nicolai. De kleurigste edelstenen in het Teylers Museum, het schitterendste landschap in Indonesië: grijze schaduw van het Licht dat komt.

Kom, Heer Jezus! Maak uw werk haastig af.

Noten

- 1 *Het is ook heel goed mogelijk dat Nicolai hier gedacht heeft aan engelen die de bazuin blazen: veel van zijn beelden zijn ontleend aan de Openbaring van Johannes. misschien ook liet hij ruimte voor meer dan één interpretatie.*
- 2 Een lied voor de Bruidegom, nr. 24: Uit aller mond, gez. 102: Schriftberijmingen (Chr. Geref. Kerken), gez. 36: „De lof, de heerlijkheid, de kracht“.
- 3 Opbouw, 41 jaargang, nr. 7 (4 april 1977)
- 4 In het juli-augustus-nummer van Bijdetijd schreef mevr. E. Schaeffer-v.d. Wal n.a.v. mijn Maranatha-serie in Opbouw over (letterlijk) „het probleem van de wederkomst“. Zij stelt dat wie vraagt om de spoedige terugkomst van Christus daarmee óók vraagt om een spoedig einde van het „heden der genade“ voor (bijvoorbeeld) je ongelovige kind (vgl. ook haar boek „Verdriet waar geen troost voor is“). Ik meen echter dat wie bidt „Kom haastig, Heer Jezus!“, daarmee impliciet vraagt of de Heer zijn werk (ook aan jouw ongelovige kind) haastig wil afmaken. Persoonlijk verwacht ik vóór de wederkomst de bekering van het Joodse volk. Maar ik zal het niet in mijn hoofd halen te bidden: „Heer Jezus, wacht nog even: dan kan Israël zich nog bekeren.“ Met het gebed om Jezus' terugkomst bid ik impliciet om het „zalig worden van geheel Israël“ (meestal vraag ik dat er nog expliciet bij).

Zorg voor de zwakken

H. Algra, Den Helder

Arend. Een zacht en tenger blond jongetje, verstopt onder een deken. Als je de deken voorzichtig weghaalde, begon hij zichzelf hard te slaan. Het was niet de eerste keer, want zijn jukbeenderen zagen rood en blauw van de klappen.

Zo ontmoette ik Arend voor de eerste keer. Kennelijk vertrouwde hij niemand meer en zocht hij veiligheid onder zijn deken. Zodra je dat territorium binnen kwam, voelde hij zich bedreigd.

Ieder mens is uniek....

Arend werd geplaatst op een groep van 9 verstandelijk gehandicapten. Sommigen zijn blind of slechtziend, de meesten praten niet, zijn onzindelijk, kunnen zichzelf niet aankleden, kunnen nauwelijks lopen. Het is bijna onmogelijk om met de hele groep naar buiten te gaan.

Wie als buitenstaander hier binnen loopt, ervaart iedere keer weer de drempel van een wereld die anders is. Je wordt getroffen door de handicap, door de gebrokenheid, door de ervaring wat deze mensen *niet* kunnen. Toch spreken de personeelsleden over de mensen op 'hun' groep als individuen die uniek zijn. Ze hebben het niet over wat er *niet* kan; ze vertellen wat Margo, Pieter, Willem en Coba wél kunnen. Op mijn vraag of communicatie mogelijk is (bijna niemand praat immers) wordt direct geantwoord: ja, natuurlijk! Geen twijfel mogelijk: hoe kan ik die vraag stellen?

Een nieuw team

Twee maanden heb ik weer een afspraak op de instelling. Op de groep van Arend zie ik dezelfde gezichten terug. Pieter wijst weer naar de bus (die er niet is), Coba grinnikt en wil mij een hand geven, Margo pakt papertjes van de grond. Alleen: waar zijn de teamleden gebleven? Vandaag werken er twee nieuwe medewerkers. „Hoe is het dan met de rest van het team?“ wil ik weten. „Tja, er zijn twee zieken en die worden niet vervangen. En twee medewerkers hebben hun ontslag genomen. Er zijn nog maar twee mensen van het oude team over.“ „Hoe is het dan met Arend?“ „Ja, niet goed natuurlijk, hij begon net een beetje te wennen en nu moet hij

De overheid neemt de signalen uit de zorgsector nauwelijks serieus

weer aan nieuwe mensen wennen. Hij kon al een beetje zonder zijn dekentje, maar hij zit er nu weer de hele dag onder.“ Met het team zouden we vandaag gaan werken aan plannen om Arend uit zijn isolement te halen, maar die plannen kan ik beter even in de ijskast zetten, daar heb je een vast team voor nodig....

Het verhaal van Esther

Een paar dagen later laat de VPRO beelden zien uit de instelling 's Koonings Jagt bij Arnhem (1). Esther komt aan het woord. Ze werkt 4 jaar lang op een groep met 10 ernstig verstandelijk gehandicapte volwassenen. Ze vertelt

Volgende week wordt Arend 12 jaar. Het gaat al een tijd niet goed met hem. Thuis at hij niet meer, hij wilde niet slapen, praatte bijna niet meer, was steeds vaker angstig. Ook sloeg hij zichzelf steeds harder tegen zijn hoofd. Zijn ouders konden de zorg voor hem niet meer aan. Daarom kregen ze twee uur per dag ondersteuning in de vorm van thuishulp. Ook op het dagverblijf zat men met de handen in het haar. Geld om hem intensiever te begeleiden was er niet. Uiteindelijk werd Arend geplaatst op een instelling voor verstandelijk gehandicapten in de Randstad.

dat het ziekteverzuim toeneemt. In de afgelopen tijd hebben 5 collega's de groep verlaten en zij is het nu ook van plan. "Op de bewoners ben ik niet uitgekeken, die zijn me nog steeds even lief, dat werk vind ik nog steeds leuk, maar ik raak lichamelijk opgebrand. Op het werk hou ik me nog flink, maar thuis lig ik na een werkdag alleen nog maar op de bank. Ik moet nu voor mezelf gaan kiezen." Er zijn tegenwoordig veel verpleegkundigen die gezin en werk combineren; als Esther thuis ook nog het geduld op moet brengen voor een koppige peuter zal dat dus niet meevallen....

Esther aan het werk

De VPRO laat ook indringende beelden zien van het werk dat Esther doet. Ze moet ogen in haar voor-en achterhoofd hebben en liefst ook een dubbel paar armen en benen. Tijdens een wandeling valt Kees. Ze moet hem helpen om weer op te staan. Ondertussen moeten Mark en Piet wachten. Mark kan daar niet tegen en slaat Piet, die in een rolstoel zit. Roel is inmiddels in de bosjes verdwenen. Maar Esther moet ook nog even naar 3 anderen toe, die verderop zijn achtergebleven. Gelukkig heeft 's Koonings Jagt een beschut terrein. Als dit een woonwijk met autoverkeer was geweest waren er ongelukken gebeurd. Of andersom: in een gewone woonwijk zou er met zo'n grote groep niet gewandeld kunnen worden. Dan is hand-in-hand-begeleiding nodig, maar die handen zijn er niet.... Even later beelden van de warme maaltijd. De meeste bewoners zitten aan tafel. Esther geeft de één een hap, de ander krijgt een vork in de hand. Ondertussen loopt Hans van tafel. Achter haar zit Piet. Hij begint opeens te gillen. Ze moet én zorgen dat Piet rustig wordt én Hans weer aan tafel krijgen én zorgen dat Mark zich niet verslikt.

De laatste beelden laten zien hoe Esther Pim haar bed brengt. Je zou na zo'n dag denken: die heeft er geen zin meer in. Maar de beelden laten zien hoe ze, aan het eind van de dag, met veel zorg met de bewoners omgaat. Esther: je bent goud waard!

Uit de weg geruimd

Een verpleeghuis uit de jaren '80 in Amsterdam. Mooie architectuur, ruime gangen, veel licht. Veel hoogbejaarde mensen krijgen nooit meer bezoek. Misschien dat een verre neef zijn oom nog eens opzoekt als deze jarig is. "Voor ons is het goed dat de ouderen

geïsoleerd leven", schrijft Meerten B. ter Borg op cynische toon (2). Onze wereld is complex geworden, alles moet worden georganiseerd en gepland. "Het is daarbij een heidens karwei om ook nog eens rekening te moeten houden met de ouderen. De ideologie van de volledige, betaalde werkgelegenheid voor mannen en vrouwen heeft negatieve gevolgen voor de bejaarden. De zorg wordt daarom aan professionele hulpverleners overgelaten. Maar ook die leven in een spanningsvolle situatie. Ze krijgen voorgerekend hoeveel bejaarden ze per uur moeten behandelen." Ter Borg schrijft ook over onze mobiliteit. "We willen snel van A naar B. Onze snelheid lijkt een waarde op zichzelf te zijn geworden. Alles wat onze efficiënte tijdsbesteding in de weg staat wordt als stress-factor gezien en moet geëlimineerd worden." De ouderen kunnen dit tempo niet bijhouden. Ze steken langzaam over, stappen langzaam in. "Met hun traagheid en onhandigheid staan ze ons letterlijk in de weg. Daarom moeten ze uit de weg worden geruimd. Daartoe worden bejaardentehuizen ingericht, waar professionals naar hen omkijken. Of, *als dat goedkoper is*, wordt er een systeem van thuiszorg gecreëerd."

Tien peuters in je eentje begeleiden

De directeur van 's Koonings Jagt, de arts Lucas Vennemann, neemt geen blad voor de mond als hij uitlegt hoe de situatie in 'zijn' instelling is (3). "Alle aandacht is de afgelopen jaren gegaan naar de verstandelijk gehandicapten waar je leuke dingen mee kunt doen. De Josti-Band en de blij salon-mongool die in de film mee kan doen, die verschrikkelijk geïntegreerd is en verschrikkelijk gewoon mee kan doen. Daar waren we allemaal erg blij mee. De rest, de mensen die begeleidings- en verzorgingsintensief zijn, is minder populair." Karel kan zichzelf helemaal wassen, aankleden, smeert zelf zijn brood, poetst zijn tanden en gaat daarna naar het Activiteitencentrum. Mark kan dat ook allemaal zelf, maar als je hem alleen laat, slaat hij met zijn hoofd tegen de muur. Karel kun je 'alleen' laten, je kunt hem op afstand begeleiden. Als je Mark alleen laat, gaat het mis. Toch krijg je voor Karel en voor Mark hetzelfde aantal personeelsleden. Het betekent dat Esther soms alleen 'staat' op een groep met 10 verstandelijk gehandicapten. Ze heeft de verantwoordelijkheid over mensen die

grotendeels van haar zorg afhankelijk zijn en dat ook zullen blijven. Als ze de één in bad stopt en de ander krijgt ondertussen op de groep een epileptisch insult: wie moet ze op dat moment begeleiden?

De schaduwkanten van de zorg

De beelden die de samenleving ziet gaan vaak over vrolijke verstandelijk gehandicapten. Ook op posters worden zij afgebeeld. Maar diezelfde zorg kent ook een keerzijde. Er zijn verstandelijk gehandicapten die zichzelf of anderen beschadigen, die alles eten wat los en vast zit, die steeds weer gillen, die agressief zijn. Ze vormen een gevaar voor zichzelf en voor hun

Hier ben ik rustig in mijn hoofd

omgeving. Wie met hen te maken krijgt, voelt zich vaak vreemd en onmachtig. Soms roepen die beelden associaties op met de man die in de Evangelieën wordt beschreven: hij had geen mantel meer aan, woonde niet in een huis, sloeg zichzelf met stenen en niemand was bij machte zijn gedrag te bedwingen. Vaak begrijpen we niets van hun gedrag; deze mensen zijn de vreemdeling in onze samenleving. Hoe kunnen we dan nog deze mensen tot een naaste zijn? Iemand die voortdurend naar een relatie met deze 'vreemdelingen' op zoek is, is John McGee (4). Maar ook andere onderzoekers hebben de afgelopen jaren nieuwe ingangen weten te vinden.

Zorg in minuten en seconden

Even leek het erop dat het paarse kabinet was geschrokken. De wachtlijst! Dat was een politiek geladen onderwerp. De gevolgen van de wachtlijst waren merkbaar in de samenleving. Daar moest iets aan gedaan worden.... Daarna bleef bijna alles bij het oude. Zorg is betutteling. Op die manier hou je verstandelijk gehandicapten afhankelijk. In de thuiszorg hetzelfde verhaal. Persoonlijke aandacht is niet nodig. Iedere handeling moet in minuten gemeten kunnen worden. Iemand wassen kost 4 minuten en 30 seconden. En redt je het niet in die tijd of vraagt iemand toch meer persoonlijke aandacht, dan is daar natuurlijk ook wel een antwoord op: het geld is er wel, maar de middelen zijn niet goed

verdeeld. Of het probleem ligt bij de slechte kwaliteit van de hulpverlening.

Toegenomen zorg-intensiteit

Het is goed als instellingen gedwongen worden om kritisch te kijken naar de kwaliteit van de hulpverlening. Alleen raakt, bij mensen zoals Esther, de rek eruit. De afgelopen jaren is de werkdruk alleen maar toegenomen. In alle zorginstellingen worden alleen nog mensen worden opgenomen die

Esther: je bent goud waard!

bijzonder veel (extra) zorg nodig hebben. Veel verstandelijk gehandicapten, psychiatrische patiënten en bejaarden kunnen (met hulp) langer thuis wonen en dat is (meestal) goed. De mensen die wél moeten worden opgenomen vragen vaak zeer intensieve begeleiding. Deze mensen zijn ernstig psychotisch, dement, vragen veel lichamelijke aandacht of vertonen ernstige gedragsproblemen. Zonder extra begeleiding vormen ze een gevaar voor zichzelf en voor anderen. Als die extra begeleiding niet gegeven kan worden, blijft er vaak niets anders meer over dan iemand opsluiten, vastbinden of extra gedragsbeïnvloedende medicatie te geven.

Overvraging

Gaat het slecht met de samenleving? Aan de ene kant kunnen kwetsbare mensen tegenwoordig langer in hun eigen omgeving blijven wonen. Aan de andere kant zijn er veel signalen dat de intolerantie toeneemt. Opmerkelijk is bijvoorbeeld dat er steeds vaker licht verstandelijk gehandicapten opgenomen worden in instituten. Ze zijn als gevolg van overvraging in een crisis geraakt; de samenleving is voor hen te complex geworden (5). Er is vaak veel tijd en energie nodig om deze mensen weer enigszins in evenwicht te krijgen. Het is de vraag of dat lukt in een situatie waarin het ene na het andere personeelslid afknapt als gevolg van de werkdruk.

Ter Borg beschrijft in scherpe bewoordingen hoe onze jachtige samenleving de ouderen uitstoot: we willen niet aan hen herinnerd worden. Hij heeft een bepaalde bril opgezet, en maakt zich zorgen over een samenleving die 'de vreemdeling' uitstoot. Het is een visie die ik volledig met hem deel: het gaat

niet goed met de snelle westerse samenleving. Vanuit die visie zou je kunnen zeggen: dat is een verkeerde ontwikkeling: dus sluit de verpleeghuizen en de instellingen voor verstandelijk gehandicapten maar. Zorg en maar voor dat hoogbejaarde mensen en verstandelijk gehandicapten weer in de samenleving kunnen functioneren. Een samenleving die die mogelijkheid biedt zal gezegend worden....

Versmalling van de discussie

Wat is nu werkelijk goede zorg? Helaas is de afgelopen jaren de discussie vaak versmald tot een loopgravenoorlog over de voor- en nadelen van het wonen in een instelling. Dat is een schijndiscussie, die de werkelijke vragen voor de bewoners van de instellingen ontwijkt. Vroeger hadden ze geen keus (er was alleen maar de grote inrichting, weggestopt in de bossen), nu lijkt het erop dat hen door de politiek opnieuw de keus wordt onthouden (ze moeten persé buiten de instelling wonen). Het is erg belangrijk dat de vragen zeer individueel worden ingekleurd. Martine is opgebloeid toen ze in een huis in een gewone woonwijk mocht wonen. Chris woonde daar een aantal jaren, maar wil voor geen goud terug naar de wijk. Hij zegt over het wonen op een grote instelling: *"Hier gaat het goed met me. Hier ben ik tenminste rustig in mijn hoofd."*

Spanningsveld

Er is dus sprake van een spanningsveld. Het is niet goed voor de samenleving als steeds meer mensen het tempo niet bij kunnen houden en buitengesloten worden. Aan de andere kant is er de vraag wat voor de persoon in kwestie de beste woonvorm is. In Exodus 46 lezen we dat de zonen van Jacob zich als schaapherders in het land Gosen vestigen, want al wat schaapherder is, is voor de Egyptenaren een gruwel. Kennelijk was het in dit deel van Egypte voor een schaapherder beter toeven dan elders. Zo kan ook het terrein van een instelling voor een aantal verstandelijk gehandicapten een verademing zijn, een vrijplaats waar ze minder overvraagd worden.

De keerzijde van dit geïsoleerde bestaan is echter dat de instelling het risico loopt om een getto te worden, waar de samenleving geen weet van heeft. In zo'n getto kunnen vreemde dingen gebeuren, omdat de macht ongelijk is verdeeld (6). Dat er, alle wetgeving ten spijt, mensen worden geïsoleerd, vastgebonden of extra

medicijnen krijgen, zie je immers niet aan de buitenkant. Op individueel niveau: soms worden mensen vastgebonden omdat er geen personeel is, maar het kan ook gebeuren doordat een personeelslid niet meer goed functioneert. Op collectief niveau: de overheid koopt de verantwoordelijkheid af door het bouwen van een aantal architectonisch verantwoorde huizen, het leveren van een beperkte hoeveelheid personeel, een bezoekje van een lachende staatssecretaris en af en toe een congres of een wetenschappelijk onderzoek.

Handen rond het bed: ook straks!

In Nederland mogen we trots zijn op en dankbaar zijn voor de gezondheidszorg. Tegelijk moeten we ervoor waken dat de vrijplaatsen voor mensen die het in de samenleving niet meer redden niet tot getto's verworpen.

De overheid neemt de vele signalen uit de zorgsector nauwelijks serieus. Medewerkers, familieleden en bewoners worden maar al te vaak over het hoofd gezien; de politiek heeft andere prioriteiten. Meer waardering voor het werk van verpleegkundigen zou echter wel op zijn plaats zijn. Gelukkig zijn er nog steeds duizenden mensen als Esther. Ze zetten zich volledig in voor kwetsbare mensen en zijn daarin een voorbeeld voor de samenleving. Daarom moeten we zuinig op hen zijn en hen niet zo ontmoedigen dat bejaarden, psychiatrische patiënten en verstandelijk gehandicapten straks nauwelijks zorg kunnen ontvangen omdat er geen handen meer 'rond het bed' zijn...

De kwaliteit van een samenleving kan worden afgelezen aan datgene wat men over heeft voor de zwaksten in de samenleving. Dat geldt zowel op individueel niveau als op collectief, maatschappelijk niveau. "In zoverre jij dit aan één van mijn minste broeders hebt gedaan, hebt jij het Mij gedaan", zegt Jezus.

Noten:

- (1) VPRO, 26 oktober 1997: Lopende zaken.
- (2) Trouw, 25 oktober 1997: Meerten B. ter Borg: *Foefjes met de bijna-doden.*
- (3) Het Parool, 11 oktober 1997: Pauline Sinnema: *Er heerst hier de stilte van de schaamte.*
- (4) Opbouw 41/19: *Zorg dragen voor de ander op basis van gelijkwaardigheid.*
- (5) Traject 5/2: drs. Annemarie van den Brink: *Overvraging bij verstandelijk gehandicapten.*
- (6) J.H. Donner: *Geen patiënten* (Bert Bakker, 1988)

De hartslag van al het leven

Een christocentrische overweging bij dankdag voor gewas en arbeid

J.M. Mudde, Enschede

Vier jaar zou z'n kleindochter worden. Hij was helemaal weg van haar. Ze was nog zo onbevvangen en kon zo heerlijk eigenwijs uit de hoek komen. Als ze met haar poppen speelde, kon hij minutenlang naar haar kijken. Hele verhalen groeiden tijdens haar spel: Lieve pop zus, stoute pop zo. „Wil je wel eens naar Esther luisteren? Dan krijg je van Esther een snoepje.”

Aan het poppenhuis dat hij voor haar verjaardag gemaakt had, was af te zien hoeveel hij om haar gaf. Weken had hij eraan gewerkt. Na een ontwerp op papier gezet te hebben, was hij begonnen de grote delen te zagen en aan elkaar te passen. De kamers, de keukens en de douchecel werden gemaakt en ook prutste hij met veel moeite twee trappen in elkaar. Het geheel werd geleverd en de kamer voor de poppenmoeder – 'Esther' kwam op een klein bordje daarboven te staan – werd rose geschilderd, de lievelingskleur van zijn kleindochter. Z'n vrouw had hij gevraagd kleine gordijntjes te maken. Zelfs was hij zo gek geweest om uit hout enkele poppenmeubeltjes te fabriceren; pietluttig zaag- en plakwerk waarin heel wat uurjes gestoken werden. Maar voor haar, z'n kleindochter moest het af zijn.

Voor haar jongere broertje had hij een nog groter zwak. Dankzij dat brutale borstelkoppie van 'm, had-ie z'n grootvader helemaal in z'n broekzak. En toen het joch vier werd, gaf hij hem - hoe kan het anders- een garage. Met alles erop en eraan: benzinepompen, autootjes, een werkplaats. Het was een meesterwerk geworden. En toen het kind het kunstwerk uitgepakt had, zei z'n dochter: 'Nou pa, hij maakt wel het beste in je wakker, he?'

Liefde maakt creatief.

We hebben denk ik allemaal wel eens een film over koraalriffen gezien of een fotoboek over het leven in de oceanen doorgebladerd. Het is werkelijk verbluffend wat er onder de oppervlakte van het zeewater allemaal te zien is.

Een onvoorstelbare rijkdom aan kleuren en vormen en soorten van leven is er te zien; een lichtshow zonder weerga; eindeloze velden van bloedkoraal en poliepen en zeeanemonen met daartussen allerlei soorten vissen, krabben, kwalen en zeesterren. Je vindt er de inktvis, die in gevaar een inktgordijn opwerpt. Daar zweeft de reuzenrog, zo gracieus als een albatros op de wind, met vinnen zo groot als zeilen. De walvis -het kolossale beest leeft van plankton- springt er in z'n paringsdrift hoog boven het water uit en slaakt kreten die kilometers in de omtrek te horen zijn. En zeer diep onder water, daar, waar elke andere vis onder de immense druk bezwijken zou, leven in het stikdonker allereigenaardigst gevormde vissen, die de druk kunnen weerstaan en ter wille van de herkenbaarheid en communicatie ook nog van buitenverlichting voorzien zijn. De zee, een klein stukje van Gods grote scheppingswerk.

Maar waaruit komen hemel en aarde voort? Wat heeft onze Schepper, God,

Wij zijn uit Liefde geschapen, wij zijn tot liefde geschapen

bewogen tot het tot aanzijn roepen van al wat is? Waar ligt de oorsprong van de ontelbare kleuren, klanken, vormen? Waar is die uitbarsting van creativiteit aan te danken, die geleid heeft tot die onvoorstelbare rijkdom aan planten en bomen, vissen, vogels zoogdieren? Ja, waaraan hebben wij ons bestaan te danken?

Liefde maakt creatief.

In Joh. 1:1-3 staan enkele zinnen die een bijzonder licht op de schepping, haar oorsprong, rijkdom en schoonheid werpen.

„In den beginne was het Woord en het Woord was bij God en het Woord was God.

Dit was in den beginne bij God. Alle dingen zijn *door* het Woord geworden, en zonder dit is geen ding geworden dat geworden is.”

Overbekende woorden, die verkondi-

gen dat Jezus Christus de Zoon van God is, Die er was voor alle tijden. Maar van Hem staat iets vreemds geschreven, namelijk, dat alle dingen door Hem geworden zijn. Vreemd voor de oren van mensen die zijn groot geworden met de gedachte dat in God Drieënig een taakverdeling bestaat die als volgt valt weer te geven: God de Vader is onze Schepper, God de Zoon is onze Verlosser en God de Heilige Geest is onze Heiligmaker. Hoe kan dat dan: Alle dingen zijn door het Woord geworden? We belijden toch week in week uit: „Ik geloof in God de Vader, de Almachtige, Schepper van de hemel en de aarde.”? Alle dingen zijn dus door God de Vader geworden. Toch is wat in Joh. 1:3 staat geen beschrijving van de evangelist. Elders valt te lezen:

„Er is maar een God, de Vader, *uit* wie alle dingen zijn en tot wie wij zijn ... en er is maar een HERE, Jezus Christus, *door* wie alle dingen zijn”(1Cor.8:6) En weer ergens anders staat in een loflied op Christus: Hij (d.i. de Zoon), is het beeld van de onzichtbare God, de eerstgeborene van de gehele schepping, want *in* Hem zijn alle dingen geschapen, die in de hemelen en die op de aarde zijn, de zichtbare en de onzichtbare, hetzij tronen, hetzij heerschappijen, hetzij overheden, hetzij machten; alle dingen zijn *door* Hem en *tot* Hem geschapen; en Hij is voor alles en alle dingen hebben hun bestaan in Hem.”(Col.1:15-17)

Tussen de schepping en God de Zoon bestaat een niet minder directe relatie dan tussen de schepping en God de Vader. Maar hoe dan moeten we het verstaan: alle dingen zijn *uit* de Vader, alle dingen zijn *door* de Zoon en *tot* de Zoon?

Het voorbeeld van de opa en het poppenhuis en de garage die hij voor zijn kleinkinderen maakte kan ons helpen deze wonderlijke relatie te begrijpen. Het poppenhuis en de garage waren *uit*, *afkomstig* van de grootvader. Maar ze waren er *door* en *tot* de kleinkinderen, *vanwege* de kleinkinderen, *vóór* hen, ja, zelfs ter ere van hen. Het geheim van opa's creativiteit was zijn liefde voor zijn kleinkinderen. En zo mogen we ook de totstandkoming van de schepping begrijpen.

Liefde maakt creatief.

„De Vader heeft de Zoon lief.”, zegt de Zoon bij herhaling in het evangelie naar Johannes. En ook: „De Vader heeft de Zoon liefgehad voor de grondlegging van de wereld.” (Joh. 17:24)

De Vader heeft de Zoon lief.

Er is iets in de Zoon -zo mogen we hier- van leren- dat de Vader raakt, verheugt, beroert, ontroert. Er is iets in de Zoon waardoor het hart van de Vader sneller gaat kloppen.

Er is iets in de Zoon, waardoor de Vader alles wat in Hem leeft wil geven aan de Zoon.

En deze heilige liefde maakt creatief. De hemel en de aarde met al hun heerlijkheid zijn gemaakt door de Vader uit liefde tot Zijn Zoon. Gods Liefde is het geheim van de wonderschone schepping. En die liefde tintelt nog steeds door de schepping heen.

Kort wil ik de gedachten laten gaan over de enorme rijkdom die in deze Schrift-gegevens besloten ligt.

1. Waarom is de HERE God er ooit toe overgegaan iets te scheppen? Waar ligt de oorsprong van de ontelbare kleuren, vormen en klanken? Ja, waar hebben in het bijzonder wij mensen ons bestaan aan te danken? Vragen die, als ze al in je opkomen, meestal als antwoord krijgen: „Ik weet het niet ...”. Of: „Zomaar

...”. Of, een catechisant: „Omdat Hij er zin in had.” Het prachtige antwoord dat het Nieuwe Testament ons geeft luidt: De liefde tussen God de Vader en God de Zoon is het geheim van het leven. Al wat is, is uit de Vader, al wat is, is door en tot de Zoon. Wij zijn uit Liefde geschapen, wij zijn tot tot liefde geschapen. Laten wij daarom liefhebben.

2. Ook raak je diep onder de indruk van de geweldige verhevenheid van onze Heiland. Zoals ook de discipelen diep onder de indruk raakten toen Hij de gierende wind en de woedende golven het zwijgen had opgelegd. „Wie is deze?” vroegen zij ontzet. Zij wisten het nog niet. Later werden er woorden voor gevonden. Hij is de eerstgeborene van de gehele Schepping. Al wat is, is om Hem geschapen, voor Hem geschapen, tot Hem geschapen. Hoe groot is Hij! Hoeveel groter nog dan we beseffen. Laten wij op de knieën vallen en Hem aanbidden:

Hallelujah, eeuwig dank en ere, lof, aanbidding, wijsheid, kracht, word' op aard' en in de hemel, Here, voor uw Liefde U toegebracht!

3. Dan komen de woorden „liefde tot de schepping, bij me op. Het geloof in Jezus Christus en die gekruisigd is niet los te denken van inzet voor behoud van de natuur en een milieubewust leven.

Immers, als *Christus* en de *schepping* alles met elkaar te maken hebben, hebben toch ook de *christen* en de *schepping* alles met elkaar te maken? Zelfs door de gebroken schepping heen tintelt de liefde van de Vader tot de Zoon.

Laten wij onze liefde voor de HEER van de schepping daarom ook uiten in liefde en zorg voor die schepping.

4. Tenslotte, wat een geweldige toekomstverwachting mogen we hebben. Omdat alles uit en voor, maar ook tót Christus geschapen is, mogen we uitzien naar een geheelde schepping, een nieuwe hemel en de nieuwe aarde, waar álle verhoudingen, ook die tussen mens, dier en wereld, van liefde en vrede doortrokken zullen zijn. De Liefde tussen de Vader en de Zoon zal eens al het leven doortrekken. En naar de belofte zal dan de wolf dan bij het schaap verkeren, de jonge leeuw en het gemeste kalf zullen tezamen zijn, een kleine jongen zal ze hoeden. En zelfs zal een kleuter zonder gevaar zijn hand kunnen strekken naar het nest van een giftige slang. Want, zoals de berijming van Psalm 96 vers 6 zegt:

In't lied dat klinkt als Hij zal komen zijn aard' en hemel opgenomen, de zee herhaalt het duizendvoud en door de stilte van het woud weerklinkt het loflied van de bomen! Onze Here Jezus Christus: Hij is de hartslag van al het leven.

Kennismaken met de enige christelijke ochtendkrant van Nederland?

Nu vier weken voor slechts f17,-
Bel 0342 - 41171†

(tijdens kantooruren)

of schrijf naar: Antwoordnummer 1004, 3770 VB Barneveld

E-mail adres: redactie@nd.nl

Nederlands Dagblad, krant voor betrokken christenen

Tussen nee en oké

een gesprek over seksuele kindermishandeling en incest

J. Westerkamp-Stegeman, Houten

Incest, wat hebben wij er mee te maken? Hoe ontdekken we of het iets met ons te maken heeft? Wat kunnen we er aan doen? Moeten we er ook in de kerk over praten en hoe dan?

"Incest is een moeilijk onderwerp om over te praten", zegt Ria Blom. "Er is nauwelijks iets dat zo dicht bij komt en zoveel gevoel van schuld en schaamte losmaakt." We zitten samen in haar ruime kantoor van de RIAGG-Haagrand in Voorburg. Ria Blom is orthopedagoge en hoofd van de afdeling Preventie, Innovatie, Dienstverlening & Onderzoek (PIDO). Naast haar managementtaken voert ze een preventieproject Bestrijding seksuele kindermishandeling uit. Ze schoolt o.a. leerkrachten en ondersteunt vertrouwenspersonen in scholen en huisartsen. Daarbij is ze echtgenote, moeder en lid van de NG kerk te Lisse. Ze praat graag over haar werk, professioneel, maar ook niet zonder emotie.

Seksualiteit is in de eerste plaats mooi

Het onderwerp seksueel geweld is actueel. Problemen waren er vroeger niet minder, maar de openheid is nu groter. Moeten we blij zijn dat er nu zoveel over b.v. incest gepraat wordt? "Ja en nee", zegt Ria. Als leerkrachten me naar een programma vragen over seksueel geweld, vraag ik altijd of ze al een programma hebben gedaan over liefde en seksualiteit. Voor je het weet, wordt seksualiteit iets dat bedreigend en lelijk is. Seksualiteit is in eerste instantie toch iets moois; iets door God aan de mensen gegeven. Openheid is heel belangrijk voor slachtoffers, en kennis van zaken is belangrijk om problemen te voorkomen of vroegtijdig op te sporen, maar het zou erg zijn als seksualiteit in een verkeerd licht kwam te staan.

De nadruk moet op het positieve liggen.

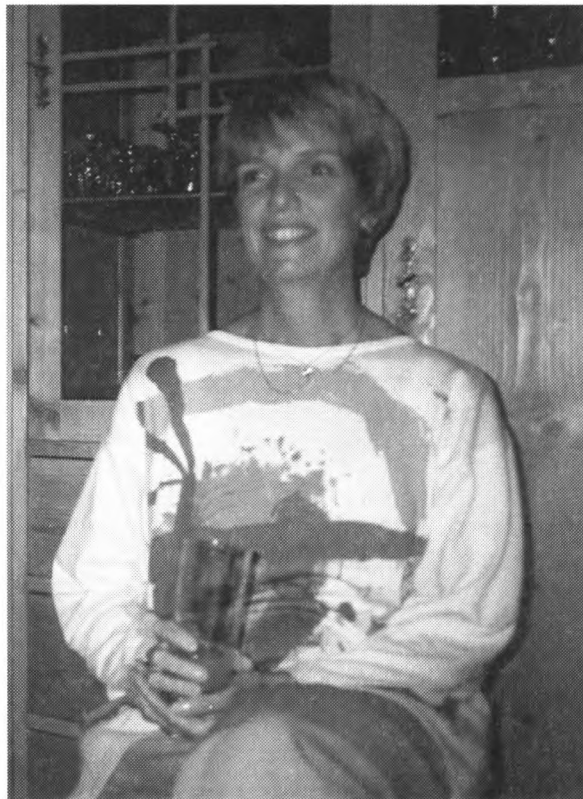
Bij seksueel geweld gaat het om machtsmisbruik, om het niet respecteren van de ander. Je kunt een ander alleen misbruiken als je macht over hem/haar hebt. Wil je seksueel mis-

bruik voorkomen, dan moet je je ook afvragen: hoe gaan we om met ongelijke machtsverhoudingen? Wakkeren we die aan of proberen we een evenwicht na te streven? Hoe kunnen we kinderen leren dat ze rekening met gevoelens van een ander houden? En hoe kunnen we kinderen leren om aan anderen te vragen rekening met hen en met hun gevoelens te houden?

Ja en nee leren zeggen en doen

In de klas, maar ook thuis kunnen we kinderen leren ja en nee te zeggen en ja en nee van anderen te respecteren.

Natuurlijk mogen we van onze kinderen vragen dat ze naar ons luisteren, zeker als dat in hun belang is. Als ze zomaar een weg oversteken grijpen we in. Maar het is ook belangrijk dat een kind beseft op welke punten het zelf kan kiezen. Je mag zeggen wat je wilt en wat je niet wilt. Je kunt jezelf eens afvragen wat je prettig vindt en wat niet. En wat de een leuk vindt, een stoepartij b.v., vindt de ander helemaal niet leuk. Kinderen moeten dat weten en op elkaar leren letten en vragen: "Vind jij het nog leuk zo?" Zo met elkaar omgaan in het dagelijks leven is de basis voor een gezonde seksualiteit. Broers die hun zus misbruiken zeggen vaak achteraf: "Ze zei er niks van, ik dacht dat ze het ook leuk vond." Zus zei misschien niks, omdat ze niet wist hoe ze dat moest aanpakken, omdat ze niet durfde, of omdat ze geen onderscheid kon maken tussen wat wel prettig was (de aandacht) en wat niet meer (het misbruik). Ze verzon vaak allerlei manieren om zo min mogelijk 'last' te hebben van het gebeuren. Broer had heus wel kunnen merken dat ze niet mee deed, als bij hem de juiste gevoeligheid was ontwikkeld. Zij had niet geleerd zich te weren en hij had niet geleerd haar als meer dan gebruiksvoorwerp te zien. Zoiets

leer je alleen in een open sfeer, waar kinderen aangemoedigd worden hun eigen grenzen te ontdekken en aan te geven en naar elkaar te luisteren. Absolute gehoorzaamheid maakt niet-veerbare kinderen. Moet je lieve meisje werkelijk tante kussen als ze dat niet wil? Leren we haar dat het niet lief is als ze tante niet lekker vindt ruiken? Het zou in ieder geval iets zijn om achteraf eens over te praten. De verleiding bestaat om ons eerder af te vragen: "zullen ze mijn kind wel lief en aardig vinden?" eerder dan: "wordt mijn kind nu iets opgedrongen wat ze niet prettig vindt?"

Misbruik in plaats van zorg

Seksueel misbruik en incest komen voor in alle lagen van de bevolking, geschoolde en ongeschoolde mensen, kerkmensen en niet kerkmensen. Incest is een vorm van seksueel misbruik waarbij de seksuele relatie binnen de bloedlijn plaats vindt. Seksueel misbruik kan al beginnen bij insinuerende opmerkingen en kijken op een bepaalde manier. Of iets seksueel misbruik, seksuele intimidatie, ongewenste seksuele intimiteit o.i.d. genoemd wordt, hangt namelijk af van de bele-

ving van degene die het ondergaat. Daders kunnen zich niet verplaatsen in hun slachtoffer. Daarom is incest ook zo verschrikkelijk. De vader die het kind zou moeten beschermen, gebruikt het. Het gezin dat een veilige plaats moet zijn, wordt heel onveilig. Onder vaders die hun kinderen mee opvoeden en verzorgen, zal incest dan ook veel minder voor komen. Wie zich kan verplaatsen in de ander kan het niet doen. Soms neemt het slachtoffer het de moeder nog meer kwalijk dan de vader dat hij haar misbruikte. Moeder had het moeten merken, daar zijn moeders voor, zij had haar moeten beschermen. Van de vier misbruikte kinderen, is er een een jongen.

Jongens en mannen komen er nog minder makkelijk dan meisjes en vrouwen mee voor de dag, omdat hun eigen seksuele identiteit vaak verward geraakt is. Zijn ze misschien homofiel? Waarom hebben ze hun mannetje niet gestaan en het zo ver laten komen? Ze schamen zich. Het past niet in het beeld dat ze hebben van een 'stoere, sterke, weerbare man'.

Meisjes schamen zich ook, maar die voelen zich nog meer schuldig. Ze hebben iets vreselijks laten gebeuren en ze hebben niks gedaan. "Je hebt het hoe

bij incest is vertrouwen geschonden, vertrouwen is de basis van geloof

dan ook laten merken", zeggen de therapeuten. "Hij had kunnen weten dat je het niet fijn vond anders was je er nu niet zo aan toe." Dat moeten ze horen, want anders gaan ze het weer ontkennen en wegdrücken. Zolang dat gebeurt blijven de gevolgen de slachtoffers verlammen.

Leven met incest

Gevolg van incest is vooral het gevoel niks waard te zijn en een afkeer van het eigen lichaam. Soms zo groot dat het tot zelfverwonding en zelfmoord kan leiden.

Niet ieder uit dat op dezelfde manier. Sommige meisjes worden heel angstig en schuw, andere juist heel uitdagend en brutaal. Ze storten zich in allerlei relaties. Er valt immers niks te verliezen. Kinderen die veel hebben gefantaseerd op akelige momenten kunnen verward raken in allerlei stemmen. Het hielp ze om als een vogeltje weg te vliegen als ze misbruikt werden, nu is

de fantasie een gevangenis van allerlei personen waaruit ze zijn gaan bestaan en waarin ze geen eenheid kunnen brengen.

De meeste slachtoffers blijven slachtoffer. Soms kiezen ze er zelfs voor. Afschuiven van verantwoordelijkheid voelt veilig.

Kun je leren leven met zo'n verleden? Het moet allereerst een plek krijgen. Het moet uitgesproken zijn bij iemand die het gelooft, zodat het slachtoffer beseft: ik ben niet gek, dit was niet normaal. Moet het ook uitgesproken zijn tegen de dader? Ria aarzelt. Er zijn therapeuten die er op staan. Zij denken dat je juist bij incestslachtoffers heel voorzichtig moet zijn met dwang. Geef ze een paar jaar meer de tijd, maar laat ze uit die slachtofferrol kruipen en zelf beslissen wat ze wel en niet doen. Ze moeten zich afvragen: Hoe kan ik dit een plek geven? Zijn er dingen waar ik niet doorheen kom? Wat wil ik dat er nu gebeurt? Help ze bij het (h)erkennen van hun grenzen. Toon respect en acceptatie: je mag er zijn zoals je bent. Het woord dader wordt trouwens steeds meer vervangen door het woord pleger. Dader is oordelend, terwijl veel plegers ook zelf slachtoffer zijn. Zij zitten ook gevangen in hun eigen gedrag. Het kan helpen als het slachtoffer de goede en slechte kanten van vader of broer leert scheiden. Niet alles was slecht, maar dat ene, dat was absoluut echt slecht, daar kun je geen respect voor hebben. Is er iets waar je wel liefde en respect voor op kunt brengen?

Geen snelle oplossingen

Wat moeten we met dit verhaal in onze gemeenten? We zijn een vrij kleine kerkengroep met erg veel familiebanden. Wat een ellendig dilemma als slachtoffer en pleger in de zelfde kerk zitten.

Het zou niet goed zijn snelle oplossingen te zoeken. Als de feiten duidelijk zijn zal de pleger misschien zeggen: "Het spijt me", waarop het slachtoffer aangemoedigd wordt ook maar te vergeven. Zegt de pleger dit echter niet wat al te gemakkelijk? Heeft hij zich werkelijk ingeleefd in zijn slachtoffer? Dat "zich niet kunnen inleven" was immers zijn probleem, anders was het zo ver nooit gekomen. Het probleem van het slachtoffer is dat ze zich schuldig voelt. Ze zal geneigd zijn te snel te zeggen dat ze vergeeft, maar daardoor de last van de ellende eindeloos mee-zeulen. We weten nog maar heel weinig over waar slachtoffers echt mee

geholpen zijn, dus laten we niet met makkelijke oplossingen komen. Misschien moeten we eens een gedenkteken neerzetten voor deze mensen. Een zichtbare erkenning voor het hen aangedane leed.

En de plegers? Degenen die langdurig misbruik gemaakt hebben van een ander zijn heel moeilijk te veranderen. Ze moeten absoluut geholpen worden om niet in herhaling te vallen. Onder andere door de kat niet op het spek te binden. Een ander geval is het als iemand door alcoholgebruik of zo iets eenmalig een grens over gaat. Zo iemand zoekt ook meestal hulp en is gemotiveerd zoiets te voorkomen.

Een lastig gemeentelid

De sympathie moet in de eerste plaats bij het slachtoffer liggen. Die heeft al zo lang ellende in haar eentje moeten dragen. Ze kan een lastig gemeentelid zijn. Hoe heeft ze in haar jonge leven God leren kennen? Er zijn vaders die God erbij haalden om hun wil door te zetten. Waarom hielp God het kind niet als ze Hem smeekte iets te doen? Waar was moeder, waarom merkte de meester er niks van? Bij incest is vertrouwen geschonden, terwijl vertrouwen een basis is voor geloof. Wie moeten ze nog vertrouwen? Zichzelf vertrouwen ze ook niet. "Hou me vast, laat me los." Alle twee tegelijk. Wat moet je daar mee? Voorzichtig en liefdevol vasthouden, denkt Ria, en steeds vragen: "Is het zo goed, kom je hier verder mee?" Jezus kan dat, mensen aankijken door hun schuld en schaamte heen, zodat ze ineens gaan zien wie ze zijn.

Snippers uit Afrika

Komen uw ministers ook wel eens een uur of wat te laat? Zoiets komt in Afrika wel voor! Wanneer de excellentie dan eindelijk opdaagt na een uur of wat, zal hij zich nauwelijks verontschuldigen. Maar de wachtende schare dan? Wij in het Westen zouden loeiend kwaad worden.

En laat ik het maar eerlijk opbiechten; ik heb nooit wat de Afrika-tijd betreft, Afrikaan kunnen worden. Ik ben wel ziedend geweest. Maar onze wachtende schare wordt helemaal niet boos. Onze minister had zeker iets heel belangrijks te doen; wij zingen of toy-toyen wel een paar uurtjes weg. Maar zoals ik ziedend kon worden, zo kan Afrika hogelijk geïrriteerd raken over het dictatoriale tijdsbesef van het Westen, waarvoor alles wijken moet.

Prof. Bennie van der Walt heeft het verschil tussen Europa- en Afrika-tijd ergens omschreven als "taak-georiënteerd tegenover mens-georiënteerd". Het één is niet per se slecht en het ander is niet per se goed. De tijdconcepties zijn alleen maar helemaal ver-

schillend. Wij in het Westen groeperen ons leven rondom dingen, opdrachten, plannen, roepingen.. Dat is helemaal niet slecht maar al die goede door ons geschapen "dingen" gaan wel buiten ons een leven op zichzelf leiden dat wij moeten dienen. Wij worden er de slaven van. Het dynamische leven dat we zelf hebben geschapen, is onze afgod geworden. Maar onze samenleving loopt gladjes als een nieuwe motor. De productiviteit is hoog. Menselijke verhoudingen weliswaar blijven in de slag om de tijd. Het huwelijk valt uit elkaar en oma wordt eenzaam. Dat zijn de nadelen van de voordelen.

In Afrika zijn menselijke verhoudingen veel belangrijker dan een tijdschema, een programma, een taak dat makkelijk aangepast kan worden. Waar is de hoofdonderwijzer vandaag? Hij is zijn zieke moeder bezoeken. De tijd schept mij niet maar ik schep de tijd. Waarom zou je een kerkdienst beginnen op een afgesproken tijd wanneer er nog bijna geen mensen zijn? Had U er even niet aan gedacht dat het gisteren regende met het gevolg dat onze mensen de Zondagse kleren niet op tijd droog konden krijgen? Nou dan! Eenzame oma's zijn er bij ons niet! Wij zijn mensvriendelijk in Afrika!

Maar er gaat dan wel eens het één en ander mis in de samenleving. Met het

eindexamen op school waarvoor we lang niet klaar waren omdat we uit Afrika-solidariteit met een geschorste leerling twee weken staakten. Het valt niet mee een concurrerend bedrijf aan de gang te houden, gebaseerd op Afrika-tijd. Het leven wordt wat rommeliger. Toen ik vorig jaar op het hoofdkantoor van Limbe in Malawi een aangetekend stuk naar Nederland wilde versturen per luchtpost, ging dat wel moeilijk. Uiterst vriendelijk kreeg ik te horen aan de toonbank dat er geen luchtpoststrookjes meer waren, de formuliertjes voor aangetekende stukken waren ook al een dag of wat op, en de man met het wisselgeld zou wegens familieomstandigheden wat later komen zodat ik geen geld terug kon krijgen. Dat zijn de nadelen van de voordelen! Tegenover tijdaanbidding staat tijdverkwisting!

We hoeven geen keuze te maken tussen de mensvriendelijke, trage wat ongeordende Afrika-tijd en de werk-vriendelijke, efficiënte maar ongeduldige Europa-tijd; en kunnen misschien om te overleven een compromis aangaan met van beide werelden het beste? Dat zou ons in elk geval wat hoger dan het gemiddelde Afrika-niveau plaatsen maar wie in Afrika blijft dromen over het Europa-peil, moet maar liever zijn koffers pakken.
J.Vonkeman, Richmond, Zuid-Afrika

In dat huis daar woont een vrouw

Vrouwen (4)

Marjan

Hij zou naar Pinkpop gaan. Dat had hij, ruim van tevoren met enige voorzichtigheid meegedeeld. Marjan had zich onmiddellijk gerealiseerd wat dat betekende: hun uitwonende kinderen kwamen met de pinksterdagen thuis en zouden het nodige commentaar leveren op zijn afwezigheid en in de kerk werd hij natuurlijk ook gemist. Wat moest ze zeggen als iemand naar hem vroeg? Ze kon er moeilijk om gaan liegen. Ze voelde de mensen al denken: 'Dat vind je toch niet goed? Wij zouden het gewoon verbieden!' In dergelijke gevallen trok Marjan zich het commentaar van de buitenwacht meer aan dan haar man. Die zei heel nuchter: het is ons kind, onze opvoeding. Want ze waren het er over eens dat ze

hem zouden laten gaan. Hij moest dat maar meemaken. Bij de avondmaaltijd bracht haar man het onderwerp kort ter sprake: 'Ik hoor van mama dat je er met Pinksteren niet bent? Jammer. We zullen je missen.' Meer niet. Het had geen zin om er nu over te praten. Een stevig gesprek na de happening werd hem alleen wel in het vooruitzicht gesteld. Dinsdags na Pinksteren kwam hij in alle vroegte thuis. Moe en vuil, maar zeer opgewekt. Fantastische groepen gezien en gehoord, cd gekocht van Kula Shaker. 'Vet-wrede muziek, man.' Marjan zocht de was uit. Zette een spijkerbroek die stijf stond van de modder in de badkuip onder water. Zou ze die ooit weer schoon krijgen? Z'n schoenen kon je wel weggooien. De slaapzak moest gestoomd. Maar hij had een geweldig weekend gehad. Toen ze later met hem naar de video-beelden van het gebeuren zat te kijken, moest ze gek genoeg toch aan de pinksterdag in Jeruzalem denken. 'Wij horen

hen in onze eigen taal van de grote daden Gods spreken.' Maar daar draaide het hier beslist niet om. Wel deinde haar kind in deze menigte mee. 's Avonds zat ze op zijn bed naar de nieuwe cd te luisteren. Hij gaf uitleg bij de muziek, ze las de woorden in het boekje mee. Dichterlijke, rake teksten, goed getypeerde situaties. Ja, zo kan een mens zich voelen, zo eenzaam kun je zijn. Zo scherp is de werkelijkheid van onze samenleving. Om koud van te worden. En de muziek, rauw, droevig, teder, en zo functioneel bij die bepaalde tekst. De cd duurde, de rood oranje poster van Pearl Jam fladderde naar beneden, zeker door de trilling van de muur, en kwam op de grond naast het bed terecht. Ze raapte hem op en las de titel van het boek dat naast zijn bed lag: 'Wie God verlaat, heeft niets te vrezen.' 'Bah zeg, heb je dat nou ook gekocht?' viel ze uit. Een grijns op zijn gezicht, moe nog van de doorwaakte nacht. Hij bukte zich, haalde onder Maarten een ander boek te voorschijn en legde het

bovenop: 'Zo goed, mam?' Het Boek bedekte de provocerende titel. Een paar maanden en gesprekken later: 'Geloofsopvoeding is indoctrinatie van het kind.' Bekende uitspraak, maar nu uit de mond van haar jongste.

Of: 'Vandaag had ik een gesprek met die-en-die over het fenomeen 'kerk'.' Hij lokte haar gewoon uit haar tent door zulke dingen te zeggen. Soms ging ze er voorzichtig op in, want ze wist dat hij op haar voorspelbaar antwoord zat te wachten, en die lol gunde ze hem niet. Het voelde of ze spitsroeden moest lopen, want ze werd gedwongen na te denken over dingen die voor haar vanzelfsprekend waren, maar waar hij soms hele rake vraagtekens bij plaatste. En daar werd ze toch wel erg onrustig en zelfs verdrietig van.

Waarom kon je je kind alles geven, behalve het geloof? Waarom moest je dat nou juist rustig afwachten? Waarom maakte God het niet wat gemakkelijker, het was toch in Zijn Eigen Belang?

Met die vragen zat ze op een zondagmiddag moedeloos in de kerk. Wist die dominee veel. Hij moest gewoon preken, al was het stralend weer, bloedheet, dus halfleeg.

De boer zaait graan in de akker. Het zaad is van de allerbeste kwaliteit. Dan gaat de boer naar huis, en laat het zaad met rust. Hij heeft gezaaid. Dat was het enige wat hij moest doen. De rest deed God. Hoe? Dat wist de boer niet.

En daar zat Marjan met haar gepieker, haar zorg, haar moedeloosheid.

Was zij niet als die boer geweest in het leven van haar kinderen? Ze had beloofd te zullen zaaien. En dat had ze gedaan, samen met haar man. Dat zaad was van de allerbeste kwaliteit.

En nu moesten ze wachten. Misschien zouden ze het nooit zien.

Misschien ook wel. Eén ding stond vast: God deed de rest. Hoe? Dat wisten ze niet. Voor dit moment voelde Marjan zich zeer getroost.

Ytje

Kruimpels van de tafel

Wereldvijver

Het evangelie is bestemd voor de ganze schepping, dat wil zeggen: voor de hele mensheid, voor alle volkeren. En de christelijke gemeente heeft de opdracht ervoor te zorgen dat het alle volkeren bereikt. Aan deze zendingsopdracht is nog niet voldaan als er een aantal zendingen uitgezonden wordt. De zendingstaak ligt niet alleen ver van huis, zodat we de zaak rustig kunnen

Voor de kinderen

In deze puzzel over 1 Samuël 14 staan de antwoorden in het rooster onderin. Streep het juiste antwoord door. Op de overgebleven letters vind je het antwoord op de vraag waar Saul en de verslagen Filistijnen heen gingen na de strijd.

1. Hoe heet de oudste zoon van Saul.
2. Vertelde deze zoon aan Saul dat hij naar de wachtpost van de Filistijnen overstak?
3. Onder wat voor boom zat Saul te Migron?
4. Wat waren de namen van de rotspunten waar Saul's zoon en zijn wapendrager tussendoor moesten?
5. De wachtposten van de Filistijnen konden twee dingen vragen. Welke van de twee betekende dat de Here de vijanden in de macht van de Israëlieten zou geven?
6. Hoeveel man doodde de zoon van Saul en zijn wapendrager?
7. Wat mocht het volk niet doen vóór de avond en Saul zich had gewroken?
8. De zoon van Saul had dit niet gehoord. Waar doopte hij zijn stok in?
9. Het volk was zo uitgeput dat het, toen de Filistijnen verslagen waren, vee nam, het slachtte en met ... en al at hoewel dit door God in de reinigingswetten verboden was.
10. Als dit aan Saul wordt verteld wat bouwt hij dan?
11. Saul vraagt de Here of ze de vijanden zullen verslaan. Antwoordt de Here Saul?
12. Saul gaat, als er geen antwoord komt, onderzoeken wie er heeft gezondigd. Als blijkt dat Jonathan heeft gegeten wat moet er volgens Saul met hem gebeuren?
13. Wie zeggen dat Jonathan niet mag sterven.

H	Y	M	O	E	T	S	T	E	R	V	E	N	N	A	A
B	L	O	E	D	R	B	O	S	E	S	S	E	N	N	E
J	O	N	A	T	H	A	N	T	W	I	N	T	I	G	H
H	E	T	V	O	L	K	N	E	E	A	L	T	A	A	R
G	R	A	N	A	A	T	A	P	P	E	L	B	O	O	M
K	L	I	M	T	T	O	T	O	N	S	O	P	U	I	S
E	T	E	N	H	O	N	I	G	R	A	A	T	N	E	E

Het antwoord van de vorige keer was:

Zwaard, Pijl en Boog, Bijl, Schild, Herdersstaf, Slinger, Sikkels, Speer.

Het beroep is: Wapendrager.

G. Wijkhuizen-van Vuuren

afschuiven op een paar enthousiastelingen. Zending begint altijd in Jeruzalem (Hand. 1:8), dat wil zeggen: vlak voor onze eigen deur, precies op het punt waar wij wonen en werken.

Het evangelie is als een steen die in onze vijver valt en dan een kring veroorzaakt, die zich in concentrische cirkels voortplant. Dat is de natuurlijke gang van zaken. In de praktijk ontbreekt daar helaas vaak het een en ander aan. Bij ons is het water vaak bevroren. De steen valt er wel op, maar veroorzaakt op zijn best alleen maar een gaatje in het ijs, soms niet meer dan een barst of helemaal niets.

Omdat men wel voelt dat dit niet in de

haak is, stelt men door middel van zendingsbijdragen een aantal mensen in staat ergens ver weg een bijt in het ijs te hakken. Vaak is daarbij sprake van een soort gewetensgeld, van een poging om het genbrek aan eigen persoonlijke inzet te compenseren. Als we onszelf niet laten ontdooien door het evangelie en niet zelf door Christus bezielde worden, gebeurt er niet meer dan dat er hier en daar een paar bijten gehakt worden. Maar waar het op aankomt, is een vloeiende beweging die zich voortplant van het punt waar de steen in het water valt (bij onszelf!) tot aan het eind van de wereldvijver.

M.R. van den Berg, Assen

De vrouw in de gemeente

In het septembernummer van Nader Bekeken, het blad van de behoudende Vrijgemaakte Gereformeerden, neemt ds. M. Heemskerk uit Rozenburg de knuppel op die dit voorjaar door zijn Rotterdamse collega ds. H. Folkers in het hoenderhok is gegoooid: volgens Folkers zou er een debat moeten worden gevoerd over de plaats van de vrouw in de gemeente. In het Nederlands Dagblad van 17 april schreef hij:

Ik ben van mening dat de discussie over de plaats van de vrouw in de kerk ook hier (d.i. binnen de orthodox-gereformeerde kerken in Nederland) niet uit de weg gegaan mag worden. (...) Zij (d.i. die kerken) zullen zich meer en meer geplaagd zien voor de vraag of het Schriftbewijs, waardoor aan de vrouw een plaats binnen het ambtelijk college van de kerkenraad wordt ontzegd, nog wel toereikend is.

Daarop reageert dus in Nader Bekeken ds. Heemskerk (zonder overigens de naam van Folkers te noemen). Hij doet dat door eerst het Schriftgedeelte 1 Tim 2:9-15 te citeren (*"Ik sta niet toe dat een vrouw onderricht geeft of gezag over de man heeft..."*), en daarna introduceert hij zijn artikel als volgt:

Wat in het bovenstaande gedeelte door Paulus naar voren wordt gebracht, vinden velen volledig achterhaald. Als je het vergelijkt met de manier waarop wij vandaag over de positie van de vrouw denken...! Als je erover spreekt zoals Paulus ben je bijna aan een proces wegens discriminatie toe. Man en vrouw hebben immers gelijke rechten? Maar de apostel heeft daar kennelijk absoluut geen oog voor.

Ja, en dan de argumenten die hij naar voren brengt voor de levenshouding, die hij de vrouwen beveelt...! Die slaan toch ook nergens op? De vrouw een tweederangs-positie in de kerk, omdat Adam eerst geschapen is, en omdat hij zich in het paradijs heeft laten verleiden. Kom nou!

Echt spannend kan het na zo'n begin ook al niet meer worden; iedereen die niet helemaal een vreemdeling is in kerkelijk Jeruzalem, herkent immers het patroon van een bepaald type preek zoals dat in elk geval destijds populair was, en misschien vandaag nog wel is: begin je preek met een goed woordje te doen voor een dwaling, en gebruik dan de rest van de preek om die dwaling te weerleggen.

En inderdaad, een eindje verderop in het artikel van Heemskerk lezen we:

We willen daarom – naar de bedoeling van ons blad – dit woord van de apostel eens wat nader bekijken. Waarbij we tot de ontdekking zullen komen, dat het verre van achterhaald is. En dat het geen pleidooi is voor bekrompen discriminatie. Maar dat de vrouw hier juist het evangelie te horen krijgt van haar ware emancipatie (= bevrijding).

Nee, dit soort artikelen brengt het gesprek over deze dingen m.i. niet verder. Waarom niet? Omdat er de verkeerde vragen in worden gesteld en beantwoord.

Om duidelijk te maken wat ik daarmee bedoel kan het verhelderend zijn om naast deze woorden van de apostel Paulus over de rol van de vrouw, datgene te leggen wat de Here Jezus heeft gezegd over het zweren van een eed. Dan valt het op dat je exact dezelfde serie opmerkingen van Heemskerk (zie boven) ook kunt koppelen aan dit woord van Jezus: *"Ik zeg u in het geheel niet te zweren. (...) Laat het ja, dat jij zegt, ja zijn, en het neen neen; wat daar bovenuit gaat, is uit den boze"* (Matteüs 5:34-37). Dat wordt dan, met een enkele wijziging:

Wat in het bovenstaande gedeelte door Jezus naar voren wordt gebracht, vinden velen volledig achterhaald. Als je het vergelijkt met de manier waarop wij vandaag over de eed denken...! Als je erover spreekt zoals Jezus word je in de kerk bijna verdacht van Doperse sympathieën. De overheid heeft immers het recht om de eed te vragen van haar onderdanen? Maar Jezus heeft daar kennelijk absoluut geen oog voor.

Het punt in discussie is niet of Paulus in 1 Timoteüs 2 aan het optreden van vrouwen beperkingen oplegt; dat doet hij zonneklaar wél. En als wij in onze bijbels over dit onderwerp niet meer hadden dan 1 Tim. 2:9-15 (en 1 Kor. 14:34vv), dan was de zaak ook glashelder: dan zou er geen sprake kunnen zijn van enig (ambtelijk) optreden van vrouwen binnen de gemeente van Christus.

Nog eens: dat is niet in geding. Het punt waar het allemaal om draait, is – net als bij de eed – dat er in de bijbel ook nog zoveel andere dingen staan; zoveel dingen die in een andere richting lijken te wijzen; waar veel méér ruimte lijkt te zijn voor vrouwen in de dienst van Christus. Wat is de regel, wat is de uitzondering? Heemskerk gaat uit van 1 Timoteüs 2, en beschouwt dat als de regel. Een ander gaat uit van een ander Schriftwoord, en komt tot een andere visie. De

vraag waarover het zou moeten gaan, is naar mijn idee: Kunnen we op dit punt verder komen? Kunnen we samen ontdekken wat regel is en wat uitzondering?

M.H.T. Biewenga, Emmeloord

Kerknieuws

Bedankt

voor Wormer: ds. D.W. Fijan te Wapenveld.

Adressen

NGK Nijmegen

Scriba: A. J. Freeke, Hoogmeer 26-46, 6605 CH Wijchen, tel. 26 – 6425054. Per 1 december 1997: Prinses Irenestraat 46, 6611 BK Overasselt, tel. 024 6222677.

Overig nieuws

Ds. W. van der Wind beroepbaar

De Regio Utrecht heeft op 23 oktober in haar vergadering in Doorn, gelet op het verzoek van de Nederlands Gereformeerde Kerk te Bunschoten-Spakenburg en het verslag van de naar aanleiding van dat verzoek ingestelde Regio-commissie, besloten om in te stemmen met de voorgenomen beëindiging van het dienstverband tussen Bunschoten-Spakenburg en ds. W. van der Wind. De genabuurde Regio Harderwijk, ter vergadering vertegenwoordigd, stemt met dit besluit in. Ds. Van der Wind blijft beroepbaar binnen de kerken.

Drs. O. Mooiweer 40 jaar predikant

Maandag 10 november was het veertig jaar geleden dat ds. O. Mooiweer als predikant van de gemeente in Zalk en Veecaten in het ambt werd bevestigd. Na deze eerste gemeente diende ds. Mooiweer de gemeenten van Leerdam en Enschede-Noord. Een groot aantal jaren was ds. Mooiweer, samen met de predikanten drs. H. de Jong en drs. H. Smit, begeleider van de Nederlands Gereformeerde studenten in de theologie. Ook is hij redakteur van het Kerkblad voor de provincies Flevoland, Gelderland en Overijssel. Voor ons blad verzorgt hij al geruime tijd de rubriek Persschouw.

Federatie CG/NG in Alkmaar

De gezamenlijke Kerkenraden Algemene Zaken van de Christelijke Gereformeerde Kerk te Broek op Langendijk en de Nederlands Gereformeerde Kerk te Alkmaar maken bekend dat in een feestelijke eredienst op zondag 9 november jl. de wijkgemeente Alkmaar van de CGK werd geïnstitueerd als een zelfstandige

gemeente binnen het verband van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland. De CG wijkgemeente Alkmaar is in 1982 gesticht vanuit de kerk in Broek op Langedijk. In 1994 is zij samengegaan in federatief verband met de Nederlands Gereformeerde Kerk in Alkmaar. Inmiddels bestaat de federatieve gemeente uit ca. 275 leden waaronder een relatief groot aantal jonge gezinnen. Voorganger is ds. A.P. van Langevelde. De kerkdiensten vinden sinds geruime tijd plaats in de Pius X kerk. De gemeente onderzoekt de mogelijkheden om een bestaand gebouw in de nabijheid aan te kopen en te verbouwen tot kerkgebouw. De gemeente is sterk betrokken bij het evangelisatiewerk in en vanuit het onlangs officieel geopende aanloophuis 'De Steiger' in Alkmaar en bij het IKES-werk (campingevangelisatie in Groet en Schoorl).

Regiovergadering Dordrecht-Gorinchem dd 11 september 1997

Ds. K. Holwerda opent de vergadering namens de roepende kerk van Culemborg. De agenda wordt vastgesteld met de volgende aanvullingen: verzoek van de kerk van Culemborg om een advies t.b.v. een aanvraag aan de Commissie Steunbehoevende kerken en een verzoek van de regiovergadering van het Zuiden om een predikant aan te wijzen t.b.v. het onderzoek van ds. G. Haveman, die door de kerk van Maastricht is beroepen. Het voorstel om de reeds aanvaarde regeling voor kerkelijke onderzoeken aan te vullen met het door de LV vastgestelde ondertekeningsformulier wordt na uitvoerige discussie niet in stemming gebracht. Geen van de kerken heeft inhoudelijke bezwaren tegen de tekst, maar sommige kerken hebben moeite met invoering van een ondertekeningsformulier. Ervaringen in het verleden spelen hierbij een belangrijke, emotionele, rol. Degenen die bezwaren hebben wijzen op de regel: een man een man een woord een woord. Zolang geen van de regiokerken opnieuw een voorstel tot invoering van het ondertekeningsformulier ter tafel brengt zal de praktijk van mondelinge instemming gehandhaafd blijven. Naar de LV-Doorn worden ds. K. Holwerda als primus en ds. J. Horsman als secundus benoemd. De kerk van Culemborg heeft in het verleden aandacht gevraagd voor voortgezette opleiding van predikanten en heeft mede op grond daarvan besloten haar predikant te laten deelnemen aan een klinisch pastorale vorming. Met de Commissie Steunbehoevende kerken heeft overleg plaatsgevonden over financiële

steun. De regiovergadering staat positief tegenover dit verzoek. Verschillende kerken hebben de gemeenten in wijken verdeeld en per wijk een of meer kontaktpersonen aangesteld die de kerkenraad kunnen steunen bij hun werk. Het blijkt in veel plaatsen moeilijk voldoende ambtsdragers te vinden. De kerk van Langerak heeft br. G. Voorsluys per 1 september parttime als pastoraal werker aangesteld. Ds. Horsman is sinds het opheffen van de gemeente te Zwijndrecht voor 100% in dienst van Dordrecht. In Dordrecht is met het interkerkelijk Dovenpastoraat overeengekomen dat de leden hiervan eens per maand de dienst zullen bijwonen. Er zal dan een doventolk aanwezig zijn. Ds. J. Horsman zal deel uitmaken van de commissie ten behoeve van het onderzoek van ds. G. Haveman, beroepen predikant te Maastricht.

Regiovergadering Enschede/Zwolle d.d. 6 oktober 1997

Namens de roepende kerk van Hengelo opent ds. J. M. Mudde de bijeenkomst, alle kerken zijn wettig vertegenwoordigd. Ds. J. M. Mudde wordt preses, zr. R. Pieffers scriba en br. H. Jaspers assessor. Uit de notulen: Het nieuwe ondertekeningsformulier voor predikanten wordt voorgelezen en ondertekend door ds. W. Borgdorff, de nieuwe dominee van Enschede-Noord. Vervolgens ondertekenen alle predikanten uit de regio het formulier. De afgevaardigden van Zalk en Veecaten melden dat het voorstel met richtlijnen voor de predikants-tractementen naar de LV is gezonden.

Ingekomen: een verslag van ds. Borgdorff over de werkzaamheden van de Raad van Toezicht en Advies/TSB. En een brief van de Prof. Lindeboom Stichting over een vertegenwoordiging in het bestuur van de stichting. Er zijn met betrekking tot deze brief nogal wat vragen, op de volgende vergadering zal er verder over gesproken worden. Er zijn geen instructies, ds. Mudde doet verslag van zijn aanwezigheid bij het afscheid van ds. J. de Jonge van Hengelo. De afvaardiging naar de Landelijke Vergadering wordt vastgesteld: primi ds. J. Dekker en ds. R. Venderbos; secundi ds. G. J. Lakerveld en ds. J. M. Mudde; tertius ds. W. Borgdorff, Enschede-N en Enschede-Z zorgen voor de primi ouderling-afgevaardigden, Deventer en Langeslag/Heino leveren de secundi, Hengelo zorgt voor een tertius-afgevaardigde. Ds. F. H. Blokhuis en ds. J. Dekker zullen voorstellen doen met betrekking tot het invullen van de taken die ds. J. de Jonge binnen de regio vervulde. Ds. R. Venderbos wordt benoemd tot secundus-afgevaardigde naar de RVTA/TSB. Op voorstel van Hengelo wordt ds. J. Dekker als consulent aldaar benoemd. Afspraken over behandeling van de LV-stukken worden gemaakt, op een extra vergadering dd 5 februari '98 zullen deze worden behandeld. Tijdens de rondvraag doen de kerken van Enschede verslag van een eerste gesprek met de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt te Enschede. Tenslotte wordt besloten de reguliere voorjaarsvergadering op 19 maart 1998 te houden.

*Wentel uw weg op de Heere
vertrouw op Hem en Hij zal het maken.
Ps. 37 : 5*

Met groot verdriet, maar ook met grote dankbaarheid voor hetgeen hij voor ons heeft betekend, delen wij u mede dat de Heere, voor ons onverwacht, van ons wegnam mijn innig geliefde man, onze lieve vader, schoonvader en opa

HENDRIK VAN TUIJL

echtgenoot van Adriana Hendrika van Leeuwen

in de leeftijd van 80 jaar.

Gameren, A.H. van Tuijl-van Leeuwen
Gameren, Otto en Jenny van Tuijl-de Kloe
Heleen en Bas
Erik en Evelien, Lidia
Gilbert, Daniëlle, Jessica
Willemieke, Lené
Gameren, Huib en Sara van Tuijl-van Wijk
Arina en Andre
Henja en Pedro
Sebastian en Arda
Bert

Woudrichem, Grietje en Rocus van Vugt-van Tuijl
Jeanette, Annemieke, Gertine

5311 CW Gameren, 27 oktober 1997
Burgerstraat 39a

De begrafenis heeft plaatsgevonden vrijdag 31 oktober jl. op de algemene begraafplaats te Gameren.